

YÛSUF

﴿ ۱۲ ﴾ سُورَةُ يُوسُفَ

Bu Sûre, Yusûf aleyhisselâmın kıssası zikrolunan bir Sûredir ki hepsi hicretten mukaddem nâzil olmuştur,

Mekkiyedir. Nisaburî tefsirinde zikrolunduğuna göre hicret zamanında Mekke ile Medine arasında

nâzilolduğu da söylenmiştir.

Âyetleri - Yüz on birdir.

Kelimatı - Bin yedi yüz altı.

Hurufu - Yedi bin yüz altmış altı.

Fasılası - ا . ل . ر . م . ن harfleridir.

Sebebi nüzulü - Rivayet olunuyor ki Yehûd uleması Mekke müşriklerinin rüesasına «Beni İsrâîl ne

sebeble Mısıra geçmişlerdi, Muhammede sorun bakalım ne diyecek» diye telkin etmişler, onlar da sormuş

bu sûri nâzil olmuştur. Netekim «

«سَائِلِينَ» âyetinde «لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلِّسَائِلِينَ

ta'birinde buna işaret vardır. Muhammed ibni İshakın kavline göre de sebebi, Resulullah'a kavminin yaptığı

ezadan dolayı Hazreti Yusüfe kardeşlerinin yaptığı hased ve ezayı ve buna mukabil Allah tealânın ikram ve

ihsanını beyan ile tesliyyettir. Sa'd ibni Ebi vakkas radıyallahü anhten nakledildiğine göre de «Kur'an, inzal

olundu, üzerine bir zaman tilâvet buyurdu «لَوْ قَصَصْتَ عَلَيْنَا = bize kıssa anlatsan» dediler.

Binaenaleyh bu nâzil oldu»

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ الرَّتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ
قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾

﴿٣﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
هَذَا الْقُرْآنُ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْغَافِلِينَ ﴿﴾

Meali Şerifi

«الر» bunlar işte âyetleridir sana o mübîn kitabın 1 Biz onu bir Kur'an olmak üzere Arabî olarak indirdik,
gerek ki akıl irdiresiniz 2 Sana bu Kur'anı vahyetmemizle biz bir kıssa anlatıyoruz ki ahsenülkassas senin
ise doğrusu bundan evvel hiç hâberin yoktu 3

1. ﴿الرَّاقِد﴾ «الر» - (sûrei «Yunus» e bak) «الف لام را», Allahü a'lem bakınız
içeriden gelip ağızlarda çalkalanan o heca harfleri ne sirri ilâhîdir! ﴿تلك﴾ Bunlar - bu «الر»
ya'ni bu Sûre ﴿آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ o mübîn kitabın âyetleridir. -

MÜBİN, sûrei «Hud» da dahi geçtiği üzere «أَبَانَ، يُبِينُ، أَبَانَةٌ» den ismi faildir ki lâzım

da müteaddi de olur. Lâzımdan mübîn nefsinde zahir ve beyyin ya'ni haddi zatında ne olduğunu açık,

kendini beyana kendisi kâfi olan demektir. Müteaddisi de beyan edici, izhar edici, ayırd edici demek olur.

Bir de lisanı gayet güzel, muradını yerine göre dilediği gibi anlatır, fasih ve belîğ ma'nâsına gelir ve Kur'anı

azîmüşşan hüdâ, nur, furkan bir kitabı hakîm, bir katabı mufassal olduğu gibi her ma'nâsile bir kitabı

mübîndir de.

Evvelâ, bütün bülgayı Arabi ve hattâ bütün İns-ü Cinni İ'cazı haysiyyetile min indillâh nâzil olmuş bir

kitab

sh:»2843

olduğunu kendinden başka hiç bir delile muhtac olmayacak surette bizzat kendi mevcudiyetiyle isbata kâfi

bir kitabdır. «

« لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ »

mezakınca bu, bizatihi beyyin, bittecribe sabit, lâraybefih bir mu'cizedir. Saniyen ahkâm ve şerayi', hafayayı

mülk-ü melekût, ahbarı gaybiyye, kısası mazye gibi usul ve mearifi diniyyeyi beyan eden bir kitabdır.

Salisen hakkı batıldan, hayrı şerden, doğruyu eğriden, güzeli çirkinden ayırd eden, bir kitabdır. Rabian

lisanının kuvveti beyanı husni ifadesi i'tibariyle de gayet parlak bir kitabdır ki bunun üç sebebi vardır :

birincisi lisanı Ârabîdir, Arabî ise hurufi hecasındaki ciyadet ve temamiyyet (1) kelimatındaki i'tidal ve

vus'at, şitirakındaki esalet ve ahenk ve tenevvü', kinayatında tezkir-ü te'nis vesaire gibi iycaz içinde vuzuha

hizmet eden furukı dakika, edavatındaki kabiliyeti insicam ve kesreti fevaid ve alel'husus terki ve

i'rabındaki incelik ve vücuhi iltima' hasebiyle ifadei merama mevzu' lisanlar içinde en kuvvetli bir vasıtai

beyandır. İkincisi Kur'an bu lisanın en açık, en güzel, en mümtaz lehceleri üzerine nâil olmuştur.

ARABÎY, Araba mensub, Arab da Arabînin ismi cem'i olduğu gibi bir de tesfiri Ebî hayyanda ihtar

olunduğu üzere « **عربة** » ismi vardır ki İsmail ibni İbrahim alehyimesselemin diyarı, nahiyeyi darı

demektir. Netekim şair :

وعربة ارض ما يحل حرامها من الناس الا اللوذعي
الحاحل

diye Resullallahın Mekkeyi fethini anlatmış ve zarureti vezn için « **عربه** » nin rasını sakın kılmıştır. Bunun

da nisbeti Arabîdir. Binaenaleyh Kur'anın Ârabî olması ibtidaen buna da nisbet edebilir ki Arabe diyarının

lügatına mensub

sh:»2844

demek olur. Üçüncüsü ve en mühimmi de nazmi Kur'an, lisanı Arabîye öyle yüksek bir nekahat ve halâvet

vermiş, öyle bedi' bir üslûbi beyan ibda' eylemiştir ki doğrudan doğru bir husni fitrî olan bu bedi' üslûbi

beyan, bülegayı Arabî i'cazda başlı başına bir âmil olmuştur. İşte Kur'anın lisanı beyanında böyle vücut ile

muzaaf bir kuvvet ve musaffa bir husni mümtaz bulunmak ma'nasıyle de bir kitabı mübîndir. Birinci ma'nâ,

bu dördüncü ma'nâyı dahil müstelzim ise de bu haddi zatında Kur'anın evsafı mümtazesinden birini teşkil

eden bir ma'nâyı mahsustur. Ki burada birinci ma'nâ tesbit olunmak için muazibni cebel radiyallahü

anhden mervi olduğu üzere bilhassa bu dördüncü ma'nâyı işaret olunmuştur. Demek ki «

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ» olan sûrei Yunûs ve «

كِتَابٌ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ» olan sûrei

Hud, Kur'anın hikmet vasfı ile daha ziyade alâkadar olan âyetlerinden olduğu gibi ilmi te'vili ehadis ile o

hikmetlerin sureti tebeyyününe pek güzel bir misal verecek olan ve onlar gibi husni ezelf lemhalardan bir

remz ile başlayan sûrei «Yusûf» de Kur'anın daha ziyade husni beyan vasfı ile alâkadar olan âyetlerindedir.

Onun için buyruluyor ki:

2. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ Hakikaten biz onu Arabî bir Kur'an olarak inzal

yledik - ya'ni yalnız ma'nâsını değil Arabî olan nazmle birlikte makruvv olarak indirdik

﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقُلُونَ﴾ ki taakkul edesiniz - iyi anlayasınız veya aklınızı isti'mal edesiniz de şimdi

ihtar olunacağı üzere bunun Allahdan olduğunu bilirsiniz

sh:»2845

Ya Muhammed 3.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنُ﴾ bu Kur'anı sana vahyetmemizle en güzel kıssayı, veya kıssayı en güzel, sana biz

naklediyoruz - ya'ni bu Sûre, ahsenülkasastır. Kıssai Yusûf, «

﴿لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِلْسَّائِلِينَ﴾ mantukunca haddi

zatında çok ibretli pek güzel bir kıssa olduğu gibi bunun en güzel beyanı da bu Sûrede, bu Kur'andadır. Hiç

bir kitabda, hiç bir eserde bu kıssa bu kadar güzel bir surette nakl-ü beyan edilmemiştir. Arabî bir Kur'an

olarak inzal olunan o kitabı mübînin âyetlerinden bir kısmolan bu Sûre de sana Kur'an vahyile, ya'ni nazm-ü ma'nâsı birlikte makruvv olarak vahyedilmiş bir Kur'an olduğu ve Kur'anın husni beyanı bînazîr bulunduğu cihetle en güzel kissa bu Kur'anın vahyile ve ancak bu vahiy tarihinden i'tibaren sana anlatılmıştır ki bunu anlatan ancak Allahdır.

﴿وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ﴾ yoksa bu bir hakikat ki bundan - bu

vahiyden - evvel sen elbette gafillerden idin - kıssadan asla haberin yoktu, buna dair hiç bir şuuraya malik değil idin, ne aklına gelmişti ne hayaline, ne işitmiş ne düşünmüştün. Temamen hâlizzihin bulunuyordun.

Binaenaleyh bu ne başka bir menba'dan ahz-u intihal olunmuş bir nakıl, ne de senin tarafından tasavvur ve tasvir olunmuş bir roman değil, senin hiç haberin yokken birdenbire sana gayıbdan vahy olunmuş gayb haberlerdendir. Hem sâde bir vahyi ma'nevî ile yalnız ma'nâsı değil, husni beyanı bînazîr olan nazmile ma'nâsı birlikte makruvv olarak Kur'an vahyile vaholunmuş gayb haberlerindendir. Böyle bir husni beyan, böyle bir vahyi makruvv, böyle bir gayb haberi hiç şüpheyi yok ki bunların her biri ancak bir Allah vergisi olabilir. İmdi her biri bir delili beyyin olan bu üç bürhan ile bu âyetin ifade ve ihtar ettiği bu hakikati teakkul ederek bu güzel beyanı duyacak olanlara Sûrenin âhîrinde tasrih olunacağı

üzere aklen ve naklen tebeyyün eder ki bu sûre «

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ» dir. Bu Kur'an «
مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى» dir.

AHSENÜLKASAS, en güzel anlatış veya en güzel kıssa ma'nâsına mefuli mutlak veya mefulünbih olur.

Kafın fethile KASAS, esasen masdardır. Ve aslı lügatte ma'nâsı bir şeyin izni ta'kib ederek arkasına

düşmektir. Netekim «فَارْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا» izlerini ta'kib ederek geriye

döndüler demektir. «وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهُ» de «قُصِّيهُ» izini ta'kib et, arkasını bırakma

demektir. Saniyen bundan me'huz olarak ta'kibe şayan bir haber nakl. ü hikâye etmek manâsına gelir ki

türkçe ayıtmak ve ba'zı lehcelerde ayırtmak ta'bir olunur. Salisen o anlatılan haber veya hikâyede masdar

bima'nâ meful, ya'ni maksus ma'nâsına kasas yahud kıssa denilir ki «kaf» ın kesrile kısas bunun cem'idir.

Kıssa da esasen izi ta'kib olunmağa şayan hal-ü şan ma'nâsınadır. Bu münasebetle şehnameler gibi kaleme alınan; dillerde dolaşan hikâyelere de ıtlak olunur. Ki farisîde destan veya efsane denilir.

Lisanımızda destan ta'biri şöreti şayia i'tibarile, efsane ta'biri de inanılmayacak gibi acaibliği i'tibariyle, kıssa da ibreti haysiyetiyle müteareftir. Demek ki bir haber veya hikâyenin kıssa olabilmesi şayanı ta'kib ve tahrir bir haysiyeti haiz olmasına mütevakkıftır : bunun içindir ki Edebiyatta kıssanın bir ehemmiyeti mâhsusası vardır. Bir hikâyenin dillerde dolaşacak bir destan veya efsane halini alması husni bâkiye delâlet eden bir fevkal'adelikle alâkadardır. Husn ise mebzul olamıyacağından cidden kıssa denilebilecek hikâyeler nâdir olur. Kıssaların hakikîsi de hayalîsi de vardır. Şüphe yok ki en güzel kıssalar, hakikî olanlar, hakikî bir vakianın husni bâkiye delâlet eden nikatı bediasile tasviri belîği olanlar miyanındadır. Zira husni hakikî daima maverai hayaldedir. Ve hayalin husnû ancak hakikate bir rezm-ü misal olması i'tibariledir. Bir husni ma'sumun sergüzeşti kemali olan ve husni bâki bürhanını görmüş bir gözün

sh:»2847

husni fani cilvelerine nasıl bir nazari ihtikar ile baktığını anlatan kıssai Yusûf, gaybi haktan bir remzi

müteşabih ile tecelliye başlayıp peyderpey inkişaf ederek mealini bulmuş bir hakikatın belîğ bir beyanı ve

aynı zamanda husni Muhammedînin bir remzi ezel nişanıdır. Hazreti Yusûfün ru'yası onun husni

ma'sumunun istikbalde münkeşif olacak meal ve mukadderatına gaybi haktan nasıl bir remz-ü misal olmuş

ise bütün tafsilâtıyla kıssasî Yusûf de husni Muhammedînin mealî ekmeleline öyle bir remzi mütekaddim

olarak nâzil olmuş bir hakikati gaybiyyedir. Ve bilhassa bu haysiyetiledir ki ahsenülkasaştır. Şöyle ki:

﴿٤﴾ اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ
كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٥﴾ قَالَ يَا
بُنَى لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ
الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ
وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ
يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقُ إِنَّ
رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧﴾

Mealî şerifi

Bir vakit Yusûf babasına, babacığım dedi: ben ru'yada on bir yıldızla Güneşi ve Kameri gördüm, gördüm

onları ki bana

sh:»2848

secde ediyorlar 4 Yavrum! Dedi: ru'yanı biraderlerine anlatma sonra sana bir tuzak kurarlar, çünkü Şeytan

insana belli bir düşmandır 5 Ve işte öyle, rabbın seni seçecek ve sana ehadisın te'vilinden ilimler

öğretecek, hem sana hem âli Ya'kuba ni'metini bundan evvel ataların İbrahim ve İshaka tamamladığı gibi

tamamlıyacak, şüphe yok ki rabbın alîmdir, hakîmdir.

6. ﴿وَكَذَلِكَ﴾ Ve işte böyle - rü'yada gördüğün gibi o yüksek ve parlak ecramı Semaviyenin

sana secde etmesi misaline benzer bedi' bir ictiba ile ﴿يَحْتَبِيكَ رَبُّكَ﴾ rabbın seni ictiba

edecek - Cenabı kibriyası için ihtiyar edecek, derleyip toplayıp istifa ederek halkın en şerefilerinin en

yüksek makamında bulunan zevatın fevkında parlak bir makama intihab eyliyecek. Ya'ni rü'ya, istikbalin bir

misalini görmektir. O misal âleminde o büyük büyük ecrami ulviyyenin sana musahhar olarak görünmesi

temsil ve teşbih tarikile şuna delâlet eder ki ileride rabbın sana Peygamberlik verecek ve büyük büyük

ademleri sana musahhar kılacak, boyun eğdirecek

﴿وَيُعَلِّمُكَ مِنَ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ ve sana ehadîsin te'vilinden ilim öğretecek -

nefiste hâdis olan ve vakia ciheti teallûkü hafî bulunan sözlerin vakı'deki meallerini ta'yin etmek, ya'ni rü'ya

ta'bir eylemek veya vahiy ve işarâtı ilâhiyyenin gavamızını, ledünniyatını anlamak veyahud hâdisattan

ileride varacağı hakikatı anlamak ilminden bir şanlı hissa verecek ve binaenaleyh sen de benim bu

söylediklerimin hakıyyetine muttali' olacaksın ve ilmi kesbî ile değil ilmi vehbî ile böyle ta'birler, tefsirler

yapıp şan alacaksın ﴿وَيْتُمُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ﴾ hem sana hem

âli Ya'kuba

sh:»2849

ni'metini itmam eyliyecek

﴿كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبِيكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَأِسْحَاقَ﴾ makeddema iki

atan İbrahim ve İshaka tamamladığı gibi - ki nübüvette muvaffak kılmış, Dünya ve "Âhret tam bir Şeref-ü

şana mazher eylemiştir. İşte o rü'yanın icmalen ta'bir ve te'vili budur. Tafsîlen te'vili ise ileride bilfi'l vukuat

ile olacaktır. ﴿إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ şüphe yok ki rabbın bir alîmdir, bir hakîmdir. Her

şeyi bilir: olmuşu da bilir olacağı da bilir ve yaptığını ilim ve hikmetle yapar. Onun için kimin ictibaya lâyük

olduğunu da bilir. Ve rü'ya hâdisesinde dahi mutlak bir ilim ve hikmet vardır. İleride gelecek olan «

﴿إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّعْيَا تَعْبُرُونَ ، قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ bakıla).

Filhakıka :

﴿٧﴾ لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلِّسَّائِلِينَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Şanım hakkı için Yusûf ve biraderlerinde soranlara ibret olacak âyetler oldu 7

7. ﴿فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ﴾ Yusûf ve biraderleri kıssasında - ki rû'yada on bir yıldız ile

temsil olunduğu üzere biraderleri on bir idi ﴿آيَاتٌ لِلِّسَّائِلِينَ﴾ ya'ni alel'umum ibret

arıyanlara bir çok ibret delilleri bulunduğu gibi bilhassa bâlâda beyan olduğu üzere Beni İsrâîlin Mısır

ne sebeble geçtiğini sual eden saillere; Mekke müşriklerine ve onlara telkînatta bulunan Yehûd ulemasına

risaleti Muhammediyyeyi anlatacak alâmetler vardır.

Zira biraderleri:

﴿٨﴾ اذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا وَنَحْنُ
عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٩﴾ أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ
اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَهُ أَبَيْكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا
صَالِحِينَ ﴿١٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوْهُ فِي
غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿١١﴾
قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ
﴿١٢﴾ أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ
﴿١٣﴾ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ
الذِّبُّ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا لَعْنُ الْذِّبِّ
وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذَا لَخَاسِرُونَ ﴿١٥﴾

Zira dediler ki her halde Yusûf ve biraderi babamıza bizden daha sevgili, biz ise müteassıb bir kuvvetiz,
doğrusu babamız belli ki yanılıyor 8 Yusüfü öldürün yahud bir yere atın ki babanızın yüzü size kalsın ve
ondan sonra salâhlı bir kavm olasınız 9 İçlerinden bir söz sahibi, Yusüfü, dedi öldürmeyin

sh:»2851

de bir kuyu dibinde bırakın ki kafilenin biri onu lekît olarak alsın, eğer yapacaksanız böyle yapın 10 Vardılar
ey bizim pederimiz, dediler, sen neye bize Yusüfü inanmıyorsun? Cidden biz onun için recaciyiz 11Yarın
bizimle beraber gönder gezsin oynasın şüphesiz, biz onu gözetiriz 12 Beni, dedi: onu götürmeniz her
halde mahzun eder ve korkarım ki onu kurt yer de haberiniz olmaz 13 Vallahi, dediler, biz müteassıb bir
kuvvet iken onu kurt yerse biz o halde çok husrân çekeriz 14

(USBÉ) - Sıkı, birbirine sargın, müteassıb bir cemaat 8.

﴿اذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ﴾ Bir vakit dediler ki her halde Yusûf ve biraderi ilh... -

hepsi birader oldukları halde biraderi demelerinden muradları ana baba bir biraderidir. Bunun da ismi

«Bünyamin» olduğu ma'ruftur. Demek ki diğer on birader bu ikisinin yalnız bababir ügey biraderleri

olduklarından ikisini de kendilerine kardeş saymıyarak aralarında böyle söylemişlerdi. ilh...

﴿١٥﴾ فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَاجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ
وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٦﴾
وَجَاءُ آبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٧﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا أَنَا ذَهَبْنَا
نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّبُّ وَمَا أَنْتَ
بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٨﴾ وَجَاءُ عَلِيٌّ قَمِيصَهُ بَدَمٍ
كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ
الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ﴿١٩﴾

sh:»2852

Meali Şerifi

Bunun üzerine vaktâ ki onu götürdüler ve kuyunun dibine koymağa karar verdiler, biz de ona şöyle

vahyettik, kasem olsun ki sen onlara hiç farkında değillerken bu işlerini haber vereceksin 15 Bıraktılar ve

yatsıleyin ağıyarak babalarına geldiler 16 Dediler: ey pederimiz, biz gittik yarış ediyorduk, Yusüfü

eşyamızın yanında bırakmıştık bir de baktık ki onu kurt yemiş, şimdi biz doğru da söylesek sen bize

inanmazsın 17 Bir de gömleğinin üzerinde yalan bir kan getirdiler, yok, dedi: nefisleriniz sizi aldatmış bir

işe sevketmiş, artık bir sabrı cemil ve Allahdır ancak yardımına sığınılacak, söylediklerinize karşı 18

﴿١٩﴾ وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا
بُشْرَىٰ هَذَا غُلَامٌ وَأَسْرُوهُ بِضَاعَةٌ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ
﴿٢٠﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةً وَكَانُوا فِيهِ مِنَ
الزَّاهِدِينَ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي
مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ
فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ
أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

Meali Şerif

Öteden bir kabile gelmiş, sucularını göndermişlerdi, vardı koğasını saldı, â... müjde bu bir gulâm dedi ve tuttular onu ticaret için gizlediler, Allah ise biliyordu ne yapacaklar 19 değersiz bir baha ile onu bir kaç dirheme sattılar, hakkında rağbetsiz bulunuyorlardı 20 Mısırdan onu satın alan ise haremine dedi ki: buna güzel bak, umulur ki bize faidesi olacaktır, yâhud evlâd ediniz, bu suretle Yusüfü orada yerleştirdik; hem de ona hâdisatın mealini istihraça dair ilimler öğretelim diye, öyleya Allah, emrine galibdir velâkin insanların ekserisi bilmezler 21

21. ﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ﴾ - Ki biraz sonra görüleceği üzere bu müşteri

Azîz idi ve rivayet olunduğuna göre ismi «kıfîr» ve «İtfîr» imiş, zürriyeti yokmuş, zevcesi bâkirmiş, ismi de

«Ra'îl» yâhud «Züleyha» imiş. Demişlerdir ki nasın en firasetlisi, üç zattır: birisi, Yusüfü teferrüsünde Azîz,

birisi «يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ»

diye Musâyî teferrüsünde binti Şuayb, birisi Ömerî istihlâfında Ebû Bekir.

﴿٢٢﴾ وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي

المُحْسِنِينَ ﴿٢٣﴾

sh:»2854

﴿٢٣﴾ وَرَأَوْدَتُهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنَّهُ رُبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا
يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى
بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ
عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٥﴾

Meali Şerifi

Vaktâ ki kıvamına irdi biz ana bir hukûm ve bir ilim bahşettik ve işte muhsinlere böyle karşılık veririz 22

Derken hânesinde bulunduğu hanım bunun nefsinden kam almak istedi ve kapıları kilidledi, haydi seninim

dedi, o, Allaha sığınırım, dedi: doğrusu o benim Efendim, bana güzel baktı, hakikat bu ki, zalimler felâh

bulmaz 23 Hanım cidden ona niyyeti kurmuştu, o da ona kurmuş gitmişti amma rabbının bürhanını

görmese idi, ondan fenalığı ve fuhşu bertaraf edelim için öyle oldu, hakikat o bizim ihlâsa mazhar edilmiş

has kullarımızdandır 24

22. ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾ Vaktaki eşüddüne irdi - beden ve kuvvetinin şiddetlendiği kemal
çağına erişti, ﴿آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ biz ona mümtaz bir hukûm ve ilim verdik - ya'ni

fevkal'ade bir nüfuz ve hâkimiyet ve bir ilm-ü nübüvvet verdik

﴿وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ve işte biz muhsinlere böyle ceza veririz. - Sui kasd

edenlerden kurtarır, Arzda temkin eder, emrine galip olur, hukûm ve ilim veririz. Ya'ni ya muhammed, sana

da böyle yapıyoruz.

sh:»2855

Gelelim Yusûfün bundan sonraki mâcerasına:

O, öyle irişti 23. ﴿وَرَاودَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ﴾ ve evinde

bulunduğu hanım nefsinden kâm almağa kalktı ﴿وَوَغَلَّتِ الْأَبْوَابُ﴾ ve kapıları hep

kilidleyib ﴿وَقَالَتَ هَيْتَ لَكَ﴾ haydi sen a! dedi - fakat ne cevap aldı bilirmisiniz

﴿قَالَ﴾ müşarün'ileyh ﴿مَعَاذَ اللَّهِ﴾ maazallah, dedi: ﴿إِنَّهُ﴾ doğrusu o

﴿رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ﴾ benim Efendim - veliyyini'metim mesvamı ihsan etti - bana güzel

bakdı - güzel bir menzil ve makam verdi « اكرمی شواه » dedi. Allah saklasın o iyiliğe karşı böyle

şey mi olur? ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ Doğrusu zalimler, felâh bulmaz. - Ya'ni

döşeğe hıyanet, iyiliğe karşı kötülük, ihsana nankörlük zulümdür. Alel'umum zalimler ise felâh bulmazlar.

Binaenaleyh dediğini yaparsak ikimiz de felâh bulmayız.

24. ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ﴾ Hanım ona cidden kasetmişti - maksadı Yusüfün derecesi iffet ve

emanetini bir tecribeden ibaret değildi. Ona tamamen gönlünü vermiş, bütün himmetile visaline azmetmişti

﴿وَهُمْ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ﴾ o da ona kasetmiş gitmişti amma

rabbının bürhanını görmese idi - ya'ni Yusüf, kasetmedi, hanımın hemm-ü kaskına muvafakat eylemedi

amma bu onun erkeklik hiss ve kuvvetinin eksikliği gibi tabiatinde bir noksanından dolayı

zannedilmemelidir. Öyle olsa idi iffeti

Yusûfün büyük bir ma'nâsı olmazdı. Bu başka bir sebebden değil, mahzâ bir kemalden neş'et ediyordu.

Vaz'ıyyet öyle bir vaz'ıyyet idi ki ahkâmi tabi'iyenin zuhuru için haricî dahilî bütün sevak ve devâ'ı tamam

idi. Ancak Allah saygısından başka hiç bir mani' yoktu. Eğer fi'li halâl olsa idi o da azmetmiş gitmişti. Fakat

Yusûfün ismet ve nezaheti o kadar yüksek idi ki öyle bir anda bile rabbının burhanını görüyordu, haramın

çirkinliğini bütün hakikatile aynel'yakîn müşahade ediyordu.

﴿كَذَلِكَ﴾ Ona öyle - ya'ni bervechi meşru bürhanı gösteriyorduk ki
﴿لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ﴾ ondan her fenalığı - ve bâhusus iyiliğe karşı hıyâneti
﴿وَالْفَحْشَاءَ﴾ ve fuhşu defedelim diye ﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ﴾

zira o bizim hakikaten muhlas kullarımızdandır. - İsmi meful sığası üzere «lâm» ın fethile muhlâs, sırf Allaha

itaat için seçilmiş lekesiz demektir. «Lâm» ın kesrile muhlıs da dini yalnız Allaha tahsis eden ihlâslı

demektir ki burada her iki kıraet de vardır.

﴿٢٥﴾ وَأَسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا
لَدَا الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ

يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾ قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي
وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ
وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

sh:»2857

﴿٢٧﴾ وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ
الصَّادِقِينَ ﴿٢٨﴾ فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ
كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٩﴾ يُوسُفُ أَعْرَضَ عَنْ هَذَا
وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٣٠﴾

Meali Şerifi

İkisi bir kapıyı koştular, Hanım onun gömleğini arkasından yırttı, kapınan yanında Hanımın beyine rast

geldiler, Hanım, senin, dedi: ehline fenalık yapmak isteyenin cezası zindana konulmaktan veya elim bir

azâbdan başka nedir? 2 Yusuf, o kendisi, dedi: benim nefsimden kâm almak istedi, Hanımın kırbasından

bir şahid de şöyle şahadet etti 26 Eğer gömleği önden yırtılmış ise Hanım doğru söylemiş bu

yalancılardandır 27 Yok eğer gömleği arkadan yırtılmış, ise o yalan söylemiş ve bu sadıklardandır 28 Vaktâ

ki gömleğini gördü arkasından yırtılmış, anlaşıldı, dedi: o, siz kadınların kendinizden, her halde sizin

keydiniz çok büyük 29 Yusüf, sakın bundan bahsetme, sen de kadın, günahına istiğfar et, cidden sen büyük

günahkârlardan oldun 30

﴿٣٠﴾ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا
عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرِيهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣١﴾

sh:»2858

﴿٣١﴾ فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ
مُتَّكًا وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سَكِينًا وَقَالَتْ أُخْرَجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا
رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ
هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣٢﴾ قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ
وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرَهُ

لَيْسَجَنَّ وَلِيَكُونًا مِنَ الصَّاعِرِينَ ﴿٣٢﴾

Meali Şerifi

Şehirde bir takım kadınlar da Azîzin karısı, dediler: delikanlısının nefsinden murad isteyormuş ona aşkından yüreğinin zarı çatlamış, karı bes belli çıldırmış 31 Vaktâ ki bunların gizliden gizliye dedikodularını işitti, onlara da'vetçi gönderdi ve onlar için dayalı döşeli bir sofrâ hazırladı ve her birine bir bıçak verdi, beriden de çık karşılarına dedi, hepsi onu görür görmez çok büyüttüler, kendilerinin ellerini doğradılar ve hâşâ, dediler, Allah için bu bir beşer değil, mahzâ bir Meleki kerîm İşte dedi, bu gördüğünüz, hakkında beni levm ettiğiniz, yemin ederim ki ben bunun nefsinden murad istedim de o fikri ismetle imtina' etti, yine yemin ederim eğer emrimi yapmazsa mutlak, muhakkak zindana atılacak ve mutlak, muhakkak zelillerden olacak 32.

Yusûfün ismet ve nezahatini anlamalı ki böyle bir ikrah ve tehdid karşısında:

sh:»2859

﴿٣٣﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا
تَصْرَفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٤﴾
فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾

Meali Şerifi

Yâ rabbi! Dedi: zindan bana bunların da'vet ettikleri fi'ilden daha sevimli ve eğer sen benden bu

kadınların tuzaklarını bertaraf etmezsen ben onların sevdasına düşerim ve cahillerden olurum 33 Bunun

üzerine rabbi duasını kabul buyurdu da ondan onların tuzaklarını bertaraf etti, hakikat o, öyle semî alîmdir

34

﴿٣٥﴾ ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ لَيْسَجْنَهُ حَتَّى
حِينَ ﴿٣٦﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٌ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي
أَرِينِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرِينِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي

حُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنْ

الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

sh:»2860

﴿٣٧﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانَهُ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ
قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ
لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ
آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَأِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ
شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٩﴾ يَا صَاحِبِي السِّجْنِءَ أَرْبَابُ
مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤٠﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ
سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ
الَّذِينَ الْقِيَمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ يَا صَاحِبِي
السِّجْنِءَ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقَى رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصَلِّبُ

فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤٢﴾
وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَسِيهِ
الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٣﴾

sh:»2861

Meali Şerifi

Sonra bu kadar âyâtı gördükleri halde o adamlara şu reyî galebe etti: behemehal onu bir müddet zindana atsınlar 35 Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi, birisi ben, dedi: ru'yada kendimi görüyorum ki şarap sıkıyorum, diğeri de ben, dedi: ru'yada kendimi görüyorum ki başımın üstünde bir ekmek götürüyorum ondan kuşlar yiyor, bize bunun ta'birini haber ver, çünkü biz, seni muhsinlerden görüyoruz 36 Dedi ki: size merzuk olacağınız bir taam gelecek a her halde o gelmezden evvel ben size bunun ta'birini haber vermiş bulunurum, bu bana rabbımın ta'lim buyurdıklarındandır, çünkü ben, Allaha inanmıyan ve hep Âhireti inkâr edenlerden ibaret bulunan bir kavmin milletini bıraktım 37 Ve atalarım İbrahim ve İshak ve Ya'kubun milletine ittiba' ettim, bizim Allaha hiç bir şey şerîk koşmamız olamaz, bu bize

ve insanlara Allahın bir fazlıdır, velâkin insanların ekserisi şükretmezler 38 Ey benim zindan arkadaşlarım,
müteferrik bir çok ilâhlar mı hayırlıdır yoksa hepsine galip, kahhar olan bir Allah mı? 39 Sizin ondan başka
taptıklarınız bir takım kuru isimlerden ibarettir ki onları siz ve atalarınız takmışsınızdır, yoksa Allah, onlara
öyle bir saltanat indirmemiştir, hüküm ancak Allahındır, o size kendisinden başkasına tapmamanızı emretti,
doğru ve sabit din budur velâkin nâsın ekserisi bilmezler 40 Ey benim zindan arkadaşlarım! gelelim
ru'yanıza: biriniz Efendisine yine şarap sunacak, diğeri de asılacak, kuşlar başından yiyecek, işte fetvâsını
istediğiniz emir hallolundu 41 Bir de bunlardan, kurtulacağını zannettiğine, Efendinin yanında beni an dedi,
ona da Şeytan, Efendisine anmayı unutturdu da senelerce zindanda kaldı 42

Fakat Allah, halâsını murad ettiği zaman bakınız nasıl bir sebep halk etti:

sh:»2862

﴿٤٣﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ
سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا
الْمَلَأُ افْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٤﴾

قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

Meali Şerifi

Bir gün Melik ben, dedi: ru'yada görüyorum ki yedi semiz inek, bunları yedi arık yiyor ve yedi yeşil başakla diğer yedi de kuru, ey Efendiler, siz ru'ya ta'bir ediyorsanız bana ru'ya mı halledin 43 Dediler ki ru'ya dediğin "edgâsü ahlâm" demet demet hayalâtır, biz ise hayalâtın te'vilini bilmiyoruz 44

43. ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ﴾ Ey mele' - ya'ni Melik o rü'yayı görmüş ve meşhur ulemâ ve

hukemâsının a'yanından mürekkebe büyük bir hey'et toplamış ve bunlara bervechi balâ rü'yayı nakledip

demişti ki ey hey'eti müctemia:

﴿أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ﴾ Rü'yam hakkında bana bir fetvâ veriniz - ya'ni bu rü'ya, benim

için pek mühim bir me'sele oldu, bunu ta'bir edip müşkilimi hallediniz

﴿إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ﴾ eğer siz rü'yaya geçebilir, rü'ya ta'bir etmek ilminde mâhir

iseniz - bunu yaparsanız.

Hey'et 44. ﴿قَالُوا﴾ dediler ki - bu senin rü'ya dediğin

sh:»2863

﴿أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ bir edgasi ahlâmdır. Ya'ni yaşı kurusuna karışmış ot demetleri gibi yenisi

eskisine karışmış bir yığın uyku hayalâtı: hakıkatte hiç bir ma'nâsı olmıyan eski yeni bir takım evham ve

hayalâtın ihtilâtından ibaret ma'nâsız hâdiselerdir.

﴿وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ﴾ bis ise ahlâmın te'vilini bilmeyiz - ya'ni

ahlâmın meali yoktur ki bilelim.

Görülüyor ki burada rü'ya ile ahlâm birbirine tekabül ettirilerek hukemânın hallinden âciz kaldıkları ve

acizlerinden dolayı bir çoklarının inkâra saptıkları rü'ya mes'elesinde esas olan gayet mühim bir nokta

tenvir edilmiştir. Ya'ni rü'yadan bahsedilirken şu iki kelimenin hakıkatte farkı olduğunu unutmamalıdır:

Ru'ya: hulüm. Bunlar' müteşabih hâdiseler olmakla yekdiğerine karıştırılır ise de Kur'an ihtar ediyor ki ru'ya

ahlâmdan başkadır. Ru'ya mücerred enfüsî bir hâdisе değildir. Onun zımında ubur ve intikal olunabilecek

hakikî bir ma'nâ ve meal gizlidir. Hulûm ise vakî'de hiç meali olmıyan boş bir vehm-ü hayalden ibarettir ki haddi zatında bir te'siri haricîden neş'et etmiş olsa bile afakî bir hakikat ifade etmez. Ve binaenaleyh ta'bir ve te'vili olmıyan bir ihtilâm gibi sırf nefsî bir hâdisе veya Şeytanî bir yalan olmaktan ileri gitmez. Ve böyle muhtelif ahlâmın yekdiğerine karışmasına da edgası ahlâm ta'bir olunur. Demek ki lisanı hakıkatte ru'ya, sadık olanların ismidir. Kâzib olanlarına ahlâm denilmelidir. Bunların ikisi de uyku halinde nefiste temessül eden hayalî bir takım suver ve

sh:»2864

eşbah olarak görüldüklerinden dolayı zâhiren ru'ya, bir hulûm veya hulûm, bir ru'ya zannedilebilir. Ve onun için urfi avammdan bu iki kelime, müteradif olarak kullanılır. sa da hakıkatte öyle değildir. Ru'ya, ru'yet ma'nâsından me'huz olduğu için bunda hayalin meverâsında bir hakikat görülmüş bulunur ki ru'yanın asıl müteallakı odur. Hayal o hakikatın nefiste bir temessülü olur. Ve bunun içindir ki ru'yanın haddi zatında bir meal ve ta'biri vardır. Ru'ya ta'biri veya te'vili demek de o suveri hayaliyyeden bir ciheti delâlet bularak mâverasındaki hakikate geçebilmek demektir ki bunda en mühim nokta o hâdisatı hayaliyyenin enfûsî olan haysiyyetile âfakî olan haysiyyetini temyiz edebilmektir. Bu ma'nâ aslı lisanda geçirmek demek olan ta'bir

f'inden ziyade ubur lisanda ibare masdarile ifade olunur ki bir yerden bir yere geçmek demektir. Ya'ni

«ta'biri ru'ya» ıtlakı dahi mütearef ise de «uburürru'ya» denilmek Arabîde daha fasîhtir. Bundan dolayı

Kur'anda sülâsî mücerreden olarak «**اِنَّ كُنْتُمْ لِلرُّعْيَا تَعْبُرُونَ**» buyurulmuş, tef'ilden «

تَعْبُرُونَ» buyurulmamıştır. Lisanımızda ise «ta'biri» şayi' olmuştur. Yukarıda görök ki «ta'biri ru'ya» ilmi

«te'vili ehadîs» ilmi unvanile ifade edilmişti.

EHADÎS. Hadîsin cem'ı, hadîs de söz veya hâdis, ya'ni hâdise demek olabileceğine göre esas ı'tibarile

«te'vili ehadîs» terkibi ya nefsindeki sözün vakı'deki mealini veya nefsin teallûk ettiği hâdisatın ileride

varacağı meal ve akibeti anlamak demek olur. Demek ki rü'ya ta'bir etmek ya söz veya hâdise te'vil etmek

ma'nâsında bir anlayıştır. Bunların ikisini de birine irca' etmek mümkin olur. Çünkü söz anlamak bir hâdisei

nefsiyye olan sözden harice intikal ile onun mâverasında bir vakıa anlamak demek olduğu gibi hâdisattan

netaici müstakbeleyi anlamak da haricdeki bir vakıayı idrâk ile onun meali olan bir kelâmı nefsi duymak ve

anlamak ma'nâsına

raci'dir. Ve ma'lûmdur ki alel'umum ihtisastan hakikîsi veya vehmîsi bulunabildiği gibi sözün de sadıkı ve kâzibi vardır. Doğru sözün zihindeki medlûlünden başka başka vakı'de ifade ettiği bir meal bulunur. Yalan söz ise vakı'de meali bulunmayan mücerred bir hâdisei hayaliyyeden ibaret olur. İşte yakaza halinde doğru bir söz veya hakikî bir ihtisas ile eğri bir sözün veya yanlış bir ihtisastan farkları ne ise ru'ya ile ahlâm beynindeki fark da o demektir ki binnetice sıdk-u kizb nisbetine raci' olur. binaenaleyh ru'ya bir nefsin tarafı haktan kendinde duyduğu bir kelâmı sadık misali, ahlâm da bir kelâmı kâzib misalidir. Kelâmın hakikati mecazi, sarihi kinayesi, ma'rufu garibi, iyması remzi olduğu gibi ru'ya da öyledir. Şu kadar ki ekseriyetle ru'yalar urfi âmm ile değil, ferdin nefsindeki gizli şuur hususiyetlerine göre söylenen bir muammâ, bir lugaz, bir bilmece gibi ta'kidli bir tahyil veya garip bir lugaz, bir bilmece gibi ta'kidli bir tahyil veya garip bir temsil, velhasıl « الر » gibi bir remzi ledünnîdir. Ve onun için te'vili de ilmi kesbî ile değil, ancak bir ilmi vehbî ile ile biliniyor ki bunun ednâsı firaset ve ilham, a'lâsı vahiydir. Ve bundan dolayı Enbiyadan maadasının ru'yası ve ta'biri sureti umumiyede ilmi yakîn ifade etmez. Ancak görünüşün ve gören kimsenin hususiyetine göre bir vehimden bir cezme kadar varabilecek meratibi muhtelifede ferdî bir duygu husule getirebilir. Ve ru'yanın asıl te'vili vakıat ile tebeyyün eder. Ba'zı ru'yaların aynı vakı' olur. Ba'zılarının ta'biri de beraber görülür. Ba'zı ru'yalar gören kimsenin vicdanında ta'bir olunmamakla beraber sadık bir ru'ya olduğuna dair mücmel ve fakat zarurî bir kanaat ile müterafık olur. Mevzuı bahsolan Mısır Melikinin ru'yası da böyle

olduğundan « أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِنَّ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ » demiştir.

Ulemai islâm, ru'ya hâdislerini üç sınıf üzerine tasnif etmişlerdir: birincisi tarafı rabbanîden doğrudan doğru veya bir Melek vasitasile vakı' olan bir telkini haktır ki

sh.»2866

asıl ru'ya budur. İkincisi nefsin kendinden kendine vakı' olan bir telkindir ki mücerred hatıratı maziyesinin bir tahayyülünden başka bir kıymeti haiz olmaz. Üçüncüsü bir telkini Şeytanîdir ki gizli bir te'siri hariciden mün'bais ve fakat yalan bir tedai ve tahayyülden ibaret olur. Ve işte bu ikisi ahlâm veya edgasi ahlâmıdır.

Maamafih bütün bunlar nefiste ilmî olmasa bile hissî bir heyecan uyandırmaktan halî kalmaz. Binaenaleyh

yalnız ilmiyyet noktai nazarından değil, tahavvülâtı hissiyye noktai nazarından da düşünülmediği zaman

görüldür ki ahlâmın bile ma'rifetünnefiste şayanı mutalea bir ehemmiyeti vardır. Filvakı' ehadîsi nebeviyyede

ru'yaların hem ilmiyyeti hem hissiyeti haysiyetlerine işaret buyurmuşlardır. Ezcümle «ru'ya, nübüvetin kırt

altı cüz'ünden bir cüzü'dür.» Hadîsi şerifi ilmî haysiyyetine işaret olduğu gibi «nübüvetler munkatı' oldu,

mübeşşirat kaldı» hadîsi şerifi de daha ziyade hissiyyetini natıktır. Nübüvetlerin ekmele nübüveti

Muhammediyyedir. Hatemül'enbiyanın irtihaline kadar veyh aldığı müddeti nübüvvet ise yirmi üç sene idi ve bu yirmi üç sene müddetin ilk altı ayındaki vahiy de hep fecri sadık gibi zuhur eden ru'ya ile olmuştu (Fatiha tefsirine bak) yirmi üç senenin ise kırk altı «altı ay» demek olduğu hesab olunursa ilk altı ayda olan vahiy ekmeli nübüvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'ü olduğu ve ru'ya keşfiyatı gaybiyyenin ilk mertebesini teşkil ettiği anlaşılır.

Burada bu mes'eleyi zamanımızın felsefesi telâkkilerine göre biraz izzah etmek de faideden hali olmayacaktır. Ma'rifetünnefs ile, ruhiyyat ile meşgul olanların ma'lûmudur ki yakaza halinde bize muayyen bir şey tanıtan, meselâ « bir buğday gördüm veya bir ses işittim » dedirten her hangi bir ru'yet ve müşahede yalnız filhal hasıl olan basît bir ihsastan ibaret değildir. Filhal olan ihsası basît üzerine hafızamız da ona mümasil ihsasatı sabıkamıza aid

sh:»2867

bir takım suver-ü maani dahi tedai ve tevarüd etmiş bulunur da biz bunların mecmuundan yeni bir ma'rifeti cüz'iyye edinimiş bulunuruz. Bu suretle her yeni bir ihsastan anladığımız yeni bir şuhudun mazmununu

meşhudatı maziyemizin mütemasil hayallerini istihzar sayesinde ve aradaki temasülün kuvvet ve vuzuhu nisbetinde kendimize söyleyebiliriz de meselâ « şurada bir yaprak gördüm » diye biliriz, İhsasi halî ile İhsasatı sabıkamızın nefsimizde bittedai geçid resmi yapan hayalleri arasında bir mümasalet ve müşabehet ahz edemediğiniz zaman da « bir şey görüyorum amma seçemiyorum » deriz. Çünkü biz hiç bir misil ve misalini bilmediğimiz büsbütün yeni bir şeyi tanıyamayız. Şuhudı haricde böyle olduğu gibi şuhudı batnide de böyledir. Meselâ « düşünüyorum, başım ağrıyor » diye bilmemiz bir hissi halî müşabih ma'lûmatı maziyemizin istihzarına merbuttur. Halbuki nefsimiz uyku halinde de zâhir veya bâtından te'sir alabilir. Ve kendisiyle konuşabilir. Ve hatıratı maziyesi tedai edebilir. Ve bu suretle ru'ya ve âhlâm denilen hâdisatı nefsanîye vaki' olur. Ve uykudaki bir nefis, iradesine malik olmadığı için artık bunlar nefsin irade ve dikkati haricinde olarak kendisinde cereyan eden varidattan ibaret bulunur. Ve onun için bu tedailerin mebdeine olan vechi temasülü nefsin dikkatine hafi kalacağından hey'eti mecmuasının bittemsîl ifade edeceği mazmunı hakikî tefsire muhtac olacak vechile mübhem olur. Eğer bu tedailer yeni bir te'sir ile alâkadar olmayıb da gerek eğri gerek doğru hatıratı maziyenin mücerred bir tekerrür ve ihtilâtından ibaret bulunursa ahlâm veya edgasi ahlâm olur. Tarafı haktan bir te'sir üzerine cereyan eden tedailer de ru'yayı teşkil ederler. Binaenaleyh ru'yet, bir İhsasi basît ile bir tedai cereyanının mazmunu olduğu gibi ru'ya da bir te'sir ile bir tedai cereyanının mazmunudur. Ru'yetteki tedainin temasülünden o İhsasın mazmunu

okunduğu gibi

sh:»2868

ru'yadaki tedainin temasülünden de o te'sirin mazmunu okunacaktır. Fakat ru'yet hâdisesi, ne kadar cebrî olursa olsun onda nefsin nazar ve dikkat gibi kesb-ü iradesiyle alâkadar olan efali ihtiyariyyesinin bir hissai ihtilâtı vardır. Ve hattâ ru'yetin vuzuhu dikkatle mütenasib olur. Onun için bir nazara ilişmiş olduğu halde dikkatten kaçan bir takım şeyler bulunur ki ya hiç ru'yete ıktıran etmez veya mübhem bir surette ilişir. Ru'ya hâdisesi ise nefsin irade ve intihabı fevkında ve mücerred cebrî bir surette cereyan eder, binaenaleyh ru'yanın mazmununu ifade eden vücuhi temasül, nefsin iradesine yabancı ve dikkatine hafî kalmak i'tibariyle ru'yet mazmunu gibi sarîh ve muttarid olamazsa da diğer taraftan nefsin irade ve intihabı, ihtilât etmemesi haysiyyetinden ru'yanın doğrudan doğru bir tasarrufi rabbanî ve tarafı haktan bir telkîni gaybî olması hususu ru'yet harikasından daha zâhirdir. Bundan dolaydır ki insanlar, ru'yalarının tahakkukunda ru'yetlerinin tahakkukundan ziyade bir bürhanı ulûhiyyet görürler. Ve hiç şüphe yok ki sadik ru'yaya, milyonda bir bile tesadüf edilse bu hakikatın ehemmiyetine asla hâlel gelmez. Şunu da ihtar edelim ki ru'ya, yalnız uyku haline münhasır bir hâdise değildir, Uyanırken, bahusus bir karanlıkta veya

gözler yumulmuş olarak bir murakabe halinde bir sinema manzarası gibi görülen bir takım menazırı
misaliyye vaki' olur ki bunlar alel'ade tahatturat ve tahayyülât gibi sönük değil, tıbkı bir ru'yet kadar parlak
ve vazih olarak müşahede edilirler. Ve tıbkı bir ru'ya gibi misalen ve ba'zı da aynen ta'bir ve te'viliyle
bilahare tahakkuk da ederler. Bunu kendilerinde müşahede etmiş olanlar şuna kani'dirler ki mücerred
âlemi maani ile mücerred âlemi madde arasında muallâk bir âlemi misal ve eşbah vardır. Ma'nâ, maddede,
madde ma'nâda bununla temessül eder. Ve gerek menamda ve gerek yakazada ru'ya bir hakikatin
mücerred bu âlemi

sh:»2869

misalden ruha görünmesidir ve bundan dolayı ru'ya, alel'ade tedaii hatıratan ve ahlâmdan başka bir
hâdisei keşfiyyedir. Ta'biri ru'ya da ulûmı vehbiyye ve keşfiyyeden olduğu için fikr-ü mantıkla
hallolunamaz. Olunamadığından dolayı da ehli zâhir için ru'ya ile ahlâmın temyizi müşkil olur. Ve hattâ
esrarı gaybiyyeden büsbütün gafil olanlar, rabbül'âlemînin alîm ve hakîm olduğunu bilmeyenler alel'umum
ru'yaların ahlâmdan ibaret olduğunu iddiaya kadar varırlar. İşte melei mezkûr da ya böyle bütün ru'yaları
ahlâm farz ederek veya münkir değillerse de ru'ya ile ahlâmı fark edemiyerek ta'birden ızharı acz

etiklerinde:

﴿٤٥﴾ وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ
بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٦﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ
بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعُ عَجَافٍ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ
يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾

Meali Şerif

O ikisinden kurtulmuş olan da nice zamandan sonra hatırladı da dedi ki: ben size onun te'vilini haber

veririm, hemen beni gönderin 45 Yusuf! Ey sıddık ! Bize şunu hallet: "yedi semiz inek bunları yedi arık yiyor

ve yedi yeşil başakla diğer yedi de kuru" ümid ederim ki o nâsa cevab ile dönerim, gerektir ki kadrini

bilirler 46

sh:»2870

﴿وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا﴾ O ikiden kurtulmuş olan da - ya'ni Yusüfe ru'ya ta'bir

ettirilmiş olan o iki zından arkadaşından kurtulub çıkmış olan sâkı de ﴿وَأَدَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ﴾

uzun bir müddet sonra - bu vesile ile - hatırlayıb dedi ki... ﴿أَنَا أَنْبِئُكُمْ الْخَبْرَ﴾

Cevaben Yusüf:

﴿٤٧﴾ قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَابًّا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعُ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ ﴿٤٩﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ ﴿٥٠﴾

Meali Şerifi

Dedi: yedi sene bermu'tad ekeceksiniz, biçtiklerinizi başağında bırakınız, biraz yiyeceğinizden ma'ada

47 Sonra onun arkasından yedi kurak sene gelecek, önce biriktirdiklerinizi yiyip götürecektir, biraz

saklayacağınızdan maada 48 sonra onun arkasından bir yıl gelecek ki halk onda sıkıntıdan kurtulacak, sıkıp

sağacak 49

Yusûfün bu ta'birine aġâh olunca:

sh:»2871

﴿٥٠﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ
إِلَى رَبِّكَ فَسَأَلَهُ مَا بَأْسُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي
بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾

Meali Şerifi

Bunu duyan Melik de getirin bana onu, bunun üzerine ona gönderilen adem gelince, haydi Efendine

dön de sor ona: o ellerini doğrayan kadınların maksadları ne imiş, şüphe yok ki rabbim onların hiylelerine

alîmdir dedi 50

50. ﴿وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ﴾ Melik de onu bana getirin dedi - ya'ni sâkı gelip ta'biri

haber verince Melik, Yusûfün ilm-ü fazlını anladı - ve zındandan çıkarılıp kendisine getirilmesini emr eyledi.

Fakat ﴿فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ﴾ bunun üzerine kendisine resul varınca - ya'ni bu emri

tebliğ etmek için Yusüfe giden elçi varınca Yusûf, hemen zındandan çıkivermedi de elçiye ﴿قَالَ﴾

dedi ki ﴿ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ Efendine dön ﴿فَسَأَلَهُ﴾ de sor ona

﴿مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ o ellerini doğrayan kadınların

maksadları ne imiş ﴿إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ﴾ şüphe yok ki benim rabbım - Allah tealâ

- onların keydlerine alîmdir. - O kadınların bana ne hud'a yapmak istediklerini bilir. Bilmek için sormağa

muhtac değildir. Fakat başkaları hakikati bilmez, onun için Efendin sorsun, tahkikat icra etsin, benim sırf

kadın hilesiyle bigayri hakkın habs edildiğim enzarı ammede anlaşılın, ismet-ü beraetim gereği gibi

tebeyyün eylesin de öyle çıkayım diye sebat etti. Ve şayanı dikkattir ki asıl Hanımı tasrih etmedi. Bu kadar

sene

sh:»2872

zındanda yaşayan Yusûf, zerre kadar sarsılmadıktan başka bu suretle büyükle üstüne büyüklükle nezaket

gösterdi. Bunu takdir eden Melik de bizzat tahkikata girişib kadınları ihzar ve istintak ederek:

﴿٥١﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُمْ إِذْ رَأَوْتَنَّ يُوسُفَ عَنِ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ
لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ النَّحْتُ حَصْحَصَ
الْحَقُّ أَنَا رَأَوْتُهُ عَنِ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾

Meali Şerif

Melik, o kadınlara, derdiniz ne idi ki o vakıt Yusûfün nefsinden murad almağa kalktınız ? Dedi, hâşâ

dediler Allah için biz onun aleyhinde bir fenalık bilmiyoruz. Azizin karısı şimdi, dedi, hak tezahür etti, onun

nefsinden ben kâm almak istedim, o ise şeksiz şüphesiz sadıklardandır 51

Bundan sonraki iki âyet, birincinin muzmununa nazaran Yusûfün kelâmından olmak tebadür eder ise de

makabline irtibatı cihetiyle Hanımın kelâmının maba'di olması daha zâhirdir. Şöyle ki:

﴿٥٢﴾ ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنِّي لَمْ اَخْنُهٗ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
كَيْدَ الْخٰثِنِيْنَ ﴿﴾

sh:»2873

Meali Şerifi

Bu işte şunun için ki bilsin hakikaten ben, ona gaybında hıyanet etmedim ve hakikaten Allah hâinlerin

hiylesini muvaffakiyyete erdirmez

Bununla beraber :

﴿٥٣﴾ وَمَا اُبْرِيْ نَفْسِيْ اِنَّ النَّفْسَ لَامَّارَةٌ بِالسُّوْءِ اِلَّا مَرَحِمَ
رَبِّيْ اِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿﴾

Meali Şerifi

Nefsimi terbiye de etmiyorum, çünkü nefis cidden emmaredir fenayı emreder meğer ki rabbım rahmetiyle

yarlıgaya çünkü rabbım gafur rahîmdir 53

53. ﴿وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي﴾ Nefsimi tebrie de etmem - ya'ni Yusüfün gıyabında kendisine

hiyanet etmediğimi bilsin diye hakkı i'tiraf ederken kendimi hiyanetten büsbütün tebrie ve tenzih de etmem,

çünkü mukaddema söylediğimi söyledim, yaptığımı yaptım -

﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ filhakıka nefis emmâretün bissu'dur - haddi zatında

nefsi beşer fenalığı kuvvetle âmirdir, fenalık kumandanıdır. Ya'ni umumiyetle nefsi beşerînin tabîatında

şehvate meyl ve o yolda kuvâ ve âlâtını isti'mal eylemek hasleti vardır. Ve binaenaleyh sırf nefsine kalırsa

insan fenalığa düşer ﴿إِلَّا مَرَحِمَ رَبِّي﴾ ancak rabbımın rahmet ettiği müstesnâ - ya'ni

ancak rabbımın nefsi Yusüf gibi bilhassa rahmetiyle yargılandığı nefisler pâk ve ma'süm

sh:»2874

olurlar. Yâhud ancak rabbim rahmet ettiği vakit emri rabbanî emri nefsanîyi hükümsüz bırakır veya nefis,

emri rabbanîye mutmainn olur da insan fenalıkta mahfuz kalır. ﴿إِنَّ رَبِّيَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

şüphe yok ki rabbim gafurdur rahîmdir. - Mağrifet ve rahmeti büyük, çok büyüktür. Binaenaleyh bir çok

ahvalde nefislerin tabiatleri mucebince ma'ruz oldukları temayülâtı mağrifetle örttüğü ve cereyanlarına

mani' olarak fi'le çıkmaktan rahmetile muhafaza ettiği gibi günahı ı'tıraf edip istiğfar eyliyenlere de mağfiret

ve rahmet eder. Bunun için, ben nefsi emmaremi tebrîe etmiyerek hakkı ı'tıraf ettim ve mahza rabbımın

rahmetile hıyanetten mahfuz kaldım, bundan böyle de rabbımın mağfiret ve rahmetini talep ve ümid ederim.

İşte Azizim böyle ı'tıraf ve istiğfar ederek hakkı ıkrar ve iymanını izhar etti ve Yusûfün indallah ma'lûm olan

nezaheti enzârı enamda da böyle parlak bir surette tecelli eyledi. Düşünmeli ki aşkı hak, aşkı nefsanîye

nasıl galebe etti. İhtiras ve gayz ile dolmuş hasımların bile teslimi nefis ile husni şehadetten kendilerini

alamadıkları bu nezahet ve fazilet ne büyük bir mertebeyi kudsiyettir. Bakınız husni hakkın tecellisi

muvecehesinde ihtiraslar nasıl sönüyor, gayzlar nasıl siliniyor, benlikler nasıl kalkıyor da aşkı haktan başka

payidar olabilecek hiç bir alâka kalmıyor.

Hak böyle tebeyyün etti.

﴿٥٤﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ
قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٥﴾ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى
خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمُ ﴿٥٦﴾

sh:»2875

Meali Şerif

Melik de dedi: getirin bana onu kendime tahsis edeyim! bunun üzerine vaktâ ki onunla konuştu, dedi:

sen bu gün, nezdimizde cidden bir mevki' sahibisin, eminsin, 54 Dedi: beni Arz hazineleri üzerine me'mur

et, çünkü ben iyi korur, iyi bilirim 55

54. ﴿وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ﴾ Melik de dedi getirin bana onu - o Yusüfû

﴿أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي﴾ kendim için istihlâs edeyim - ya' ni halis olarak kendime hass kılayım.

Lisanı Arabda «Azîz» dahi Melik demek olduğuna nazaran ba'zıları bu meliki salifüzzikir Azîz

zannetmişlerse de ifadei Kur'anın zâhirine muhaliftir. Zira bu surette Azîzin «**أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي**»

demesi ma'nâsız olacağı gibi birine Azîz birine de Melik denilmesi tegayürde zâhirdir. Binaenaleyh Azîz,

Mısırın hükümdarına yakın en büyük payede bir vezir veya emîr. Melik de hükümdarı demek olduğu

anlaşıyor. Netekim ba'zı rivayetlerde Azîzin ismi «Kıfır» Melikin ismi de «Reyyan» olduğu nakledilmiştir.

Eski Mısır hükümdarlarına «Fir'avn» ıtlakı ma'ruf olduğu halde buna Fir'avn ta'bir olunmayıp da Melik ıtlak

edilmesi her halde şu iki nükteden birini iş'ar etmekten half değildir:

Birincisi: «Fir'avn» unvanı zulm ile müştehirdir. «**وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ**» Halbuki

Yusûfû istihlâs eden bu Melikin evsafı memduhası, rüşd-ü kiyaseti mevzuı bahistir. Bu suretle bu Melikin

siyret noktai nazarından bir Fir'avn olmadığına işaret edilmiş demektir. Netekim Mücahidden bu Melikin

müslim olduğu menkuldür.

İkincisi: Esasen Fir'avn lâkabının lisan ve kavmiyyet ı'tibarile Mısırî olduğuna göre bu Mısır hükümdarının

Fir'avn sülâlesinden ve Kibit Kavminden olmadığına da

sh:»2876

bir iymayı tazammun eder. Netekim ba'zı tarihlerde Amalikadan idi denilmiştir ki Mısır tarinde «hiksüsler» namı verilen ve Arabistan tarafından geçip Fir'avnlara galebe ederek dört yüz sene kadar Mısırda icrayı hükümet ettikleri söylenen kavm olacaktır. İsminin «Reyyan» olduğu hakkındaki rivayet de bunun Arabî olduğuna dalâlet eder. Sûrei «Bakare» de geçtiği üzere ba'zıları bunun Hazreti Musâ zamanına kadar yaşadığını ve Fir'avni Musanın da bu Reyyan olduğunu zannetmişlerse de zâhiri Kur'ana muvafık değildir. Çünkü Kur'anda buna Fir'avn denilmemiş, hasmı Musânın ise Fir'avn olduğu tansis edilmiştir. Bu Melik âyâtı hakka ı'tibar ile Yusüfü istihlâh etmiş, Fir'avn ise bunun tam zıddına olarak beyinatı Musâya küfr-ü zulmile Fir'avnlık mahiyetinin yegâne misali olmuştur.

Hâsılı bu Melik, kıymet şinas bir zat idi, Hazreti Yusüfü henüz görmeden bil'vücuha kemalâtına meclûb oldu, zamanının vahîdi olduğunu anladı, onu kendine tahsis etmek istedi, getirilmesini emretti.

﴿فَلَمَّا كَلَّمَهُ﴾

Binaenaleyh konuştuğunda - ya'ni Melikin emri derhal icra edildi, Yusüf geldi,

Melik ile konuştu, bu suretle Melik, Yusüfün tekellümünü de müşahede etti, o vakit:

﴿قَالَ إِنَّكَ﴾ Cidden sen dedi ﴿الْيَوْمَ﴾ bu gün - ya'ni bu günden, şu mükâlememiz
anından itibaren ﴿لَدَيْنَا مَكِينٌ﴾ nezdimizde mekîn - büyük bir mekânet ve mertebe sahibi
﴿أَمِينٌ﴾ bir emînsin - her hususta mü'temen ve mu'tebersin.

Rivayet olunur ki: resul, gelib haberi getirince Hazreti Yusüf kalkmış zindanın kapısına «burası belâlar

konağı, diriler kabri, a'da' şemateti, asdika tecribesidir» diye yazmış ve çıkmış, hanedanına dua etmiş

yıkanmış,

sh:»2877

yeni elbise giymiş «

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِخَيْرِكَ مِنْ خَيْرِهِ وَأَعُوذُ بِعِزَّتِكَ وَقُدْرَتِكَ
مِنْ شَرِّهِ وَمِنْ شَرِّ غَيْرِهِ» yarab hayrinle senden bunun hayrini dilerim, bunun ve başkasının

şerrinden senin izzetine ve kudretine sığınırım» diye dua ederek Melikin nezdine girmiş, Arabca selâm

vermiş ve İbranîce bir dua etmiş, Melik «bu ne lisanı» demiş, «atalarımın lisanı» diye cevap vermiş. Melik, bir çok lisan bilirmiş, hepsinden söylemiş, o da cevap vermiş, binaenaleyh Melik, teaccüb etmiş de «arzu ederim ki demiş ru'yamı senden bizzat dinleyeyim» müşarûn'ileyh de sığırları, sümbüleleri ve yerlerini onun gördüğü vechile tavsif ederek anlatmış, bunun üzerine seririne oturtmuş ve re'yini sormuş. «Re'yim demiş bu bolluk senelerde çok zer'ıyyat yaptırırısın ve depolar bina ettirir, oralarda mahsulâtı toplatırısın, kıtlık seneler gelince bu galleleri satarız bu suretle hazineyi büyük bir servet de hasıl olur.».. «Fakat demiş bana bu işi kim yapıverecek?» O vakit Yusûf kendini arzederek: 55.

﴿قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ﴾ Beni, dedi, bu arzın hazineleri üzerine

ta'yin et - ya'ni bütün bu Mısır ülkesinin hazinelerinin irad ve masrafı umurunu bana tefvîz eyle

﴿أَنَا حَفِيظٌ عَلِيمٌ﴾ her halde ben bir hafızım, bir alîmimdir. - Hukuk ve emanatı iyi

hıfzederim, hazineleri müstehakk olmiyanlardan iyi korur ve vücuhı tesarrufu pek iyi bilirim. - Bunda adl-ü

hakkı ikame ile ahkâmı şer'i icra edebileceğini bilen bir kimse için imâret ve vilâyeti talep etmek ve ona

isti'dadını izhar eylemek caiz olduğuna ve hattâ ikamei hakka ve siyaseti halka başka bir suretle yol

olmadığı takdirde kâfirden bile ahzi vilâyet câiz olacağına delil vardır denilmiş. Fakat âyette bu Melikin

küfrüne dair delil yoktur. Bil'âkis Mücahidden islâm olduğu merviydir. Bir de «

﴿اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ﴾» diyen Hazreti Yusûf, salâhiyyeti kâmile talep etmiştir.

Bu surette ise bazı müfessirînin dedikleri gibi Melik. Hazreti Yusûfün re'yine tabi' ve ona münkad olmuş

sh:»2878

demektir. Binaenaleyh bu surette kabulî amelin mes'uliyyeti re'sen icrayî ahkâm mes'uliyetine raci' olur.

Taleb mes'elesine gelince: Fıkıhî şudur: Ehliyyeti olmiyanlara velâyet haramdır. Tefvîfa da haram, talebi de

haram, kabulü de haramdır. Ehliyyeti olanlara kabul caiz; talep, mekruhtur. Meğer ki taayyün etmiş olsun,

ya'ni o işe ondan başka ehil bulunmasın, o vakit talep vacib bile olur. İşte bir Peygamber olan Hazreti

Yusûf, min tarafillâh me'mur olduğu ahkâmı hakk-u icrasına bir vesile bulmak için bu talebile o vecîbenin

ifasına müsarâat etmiştir. Acaba talebi kabul edildi mi ?

﴿٥٦﴾ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ
يَشَاءُ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٧﴾

Meali Şerifi

Ve işte bu suretle Yusüfü o arzda temkin ettik, neresinde isterse makam tutuyordu, biz rahmetimizi

dilediğimize nasib ederiz, ve muhsinlerin ecrini zayi' etmeyiz 56

56. ﴿وَكَذَلِكَ﴾ Ve işte bu suretle - böyle hıfz-u ilm ile temayüz ettirerek gönülleri teshir eden

şanlı bir emniyyet ve mekânle hazineler başına geçirmek suretile

﴿مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ﴾ Yusüfü o Arzda temkin ettik. - Arzı Mısırdaki yüksek bir

müknet ve kudretle yerleştirdik.

Burada görülüyor ki Yusüfün teklifine karşı Melikin ne dediği tasrih edilmemiş « وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا

» buyurulmuştur. Sözün gelişi red ihtimalinin mevzui bahs olamayacağı anlatmakta

sh:»2879

ise de kabulü de tasrih edilmeyerek f'ilin doğrudan doğru Allaha isnad edilmesi şunu ifade eder ki Yusüfü bu suretle makamı iktidara getiren Melik değil, Allahü azîmüşşan idi, Allah, esbabını ihzar eylemiş, Meliki ona musahhar kılmış, onu bu makama getirmek için bir âlet yapmış idi. Rivayet olunur ki : Melik, Hazreti Yusüfe bir tac giydirmiş, Devlet mühürünü çıkırıp parmağına geçirmiş, kılıc kuşatmış ve onun için inci ve yakut ile murassa' altından bir serîr vazetmiş, müşarün'ileyh de serîr, bununla mülkü sağlamlarım, mühür, bununla umurunu tedbir ederim, fakat tac, bu benim libasımdan da değil atalarımın libasından da değil» demiş, sandaliyeye oturup işe mübaşeret eylemiş, icrayı adalet etmiş, erkek dişi herkes kendini sevmiş, memleket emrine munkad olmuş, bu sıralarda Azîz Kıtîr, vefat etmiş imiş, zevcesi Râîl namı diğer Züleyhâ, Melik tarafından Hazreti Yusüfe tezvic edilmiş. Duhulünde nasıl bu senenin istediğinden iyi değil mi» demiş ve halâ bikir bulmuş, binaenaleyh bundan iki oğlu olmuş: Efrayîm ibni Yusüf, Menşa ibni Yusüf

اهـ . Maamafih âyette Melikin sureti kabulü meskûtün anı bırakıldığı gibi, talebin derhal infaz

olunverdiği de anlaşılıyor. Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellemeden menkuldür ki «Allah, rahmet

eylesin kardeşim Yusüf « اَجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ »

demese idi o saat iş başına geçirilecekti ve lâkin bu onu bir sene te'hir etti» buyurmuştur. Demek ki haddi zatında bu iş için Hazreti Yusüf, taayyün etmişti fakat kendisine talep, farzolmamıştı. Zira evveli maslâhat gelecek kıtlık seneler için tedbir almak mes'elesi idi. Buna bir an evvel başlamak evlâ olmakla beraber

biraz taahhurle bu maslâhat, fevt oluvermiyecekti halbuki zindandan çıkır çıkmaz hazineler başına geçmek

istemesi hakkında teveccühü bulandırabilirdi, o talib değil, matlûb olacaktı, Allah tealâ, onu daha yüksek bir

nüfuz ve müknetle iş başına geçirecekti, binaenaleyh talib vaz'ıyyetinde

sh:»2880

bulunmasa daha iyi olacak, derhal matlûb olub ta'yin edilmiş bulunacaktı. Lâkin Melike karşı «

اجعلنى » dediğinden dolayı hikmeti sübhaniyye, işin bir sene te'hirini ıktıza etmiş ve bu suretle Allah,

onu o vaziyetten kurtarıp kemali müknetle arzı Mısırdaki temkin eylemiştir. Öyle ki :

﴿يَتَّبِعُونَ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ﴾ neresinde dilerse makam tutuyordu - öyle bir emniyet ve

âsayiş te'min etmiş, öyle bir mahabbet ve i'tibar kazanmış, öyle bir nüfuz ve iktidar ile memleketi tahti

tasarrufuna almış, öyle bir faaliyete girişmiş idi ki şehirleri, kasabaları, kurası ve mezarın ile bütün Mısır

arazisi sanki onun bir konağı haline gelmişti de bundan dilediği yerde ikamet ediyor ve bilâ münazi' tedbiri

umur ve icrayı ahkâm eyliyor, istediği gibi istihzarat yapıyordu. Öyle ya.

﴿نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ﴾ Biz kime dilersek rahmetimizi dökeriz- faili

muhtarız, hiç bir şart ile mukayyed olmayarak mücerred meşiyetimizle istediğimizi Dünyada veya Âhirette

veya her ikisinde fevkal'ade devletlere, nimetlere mazhar ederiz. Binaenaleyh bu öyle bir rahmeti

rahmaniyyedir ki kesbi abdin hiç dahli olmayarak mücerred takdirin cebrî bir cilvesi olur. Yusûf, evvel

emirde böyle bir rahmete mazhar idi, evvelâ ona verilen hukm-ü ilim ve nübüvvet-ü muvaffakiyyet böyle sırf

vehbî bir rahmeti rahmaniyye idi ﴿وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ve muhsinlerin

ecrini zayi' etmeyiz - ya'ni bir de abdin kesbine, husni ameline terettüb eden ve binaenaleyh bir şer'u kanun

ile cereyan eyliyen rahmeti rahimiyye vardır. Dilediğine dilediği gibi in'am eden Allah tealâ, muhsin

kullarının ecirlerini de zayi' etmez, baliğın mâbelağ ihсан eder.

böyle muhsinlerin muhsini bir deyyandır. Faili muhtar olmakla beraber meşiyetinin ihسان ile bir deveranı

küllîsi vardır. Demek ki hasleti ihسان, rahmeti ilâhiyyinin en müekked ve en cemiyetlisidir. Bu suretle

sh:»2881

muhsinler, biri hasleti ihسان, biri de ecri ihسان olmak üzere rahmeti ilâhiyyenin her iki nev'ile de bekâm

olacaklardır. Ve şu halde rahmeti ilâhiyye itlakile mülâhaza olununca «

« إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ » dir. İşte Yusûf aleyhisselâm da halıs

muhlis muhsinlerden olduğu için Allah, ecrini zayi' etmemiş, şan- ü şerefle zıندانlardan çıkarıp böyle devletler üzerinde mekîn ve emîn kılmıştır. Binaenaleyh böyle şey olur mu ? O suretle bu kadar büyük devlet ve ni'mete irilir mi ? Dememeli. Hem Yusüf gibi muhsinlere mev'ud olan ve asıl nazarı itibara alınması lâzım gelen ecir, böyle lezzeti elem ile karışık Dünya devlet ve hazineleri gibi haddi zatında mütenahî ve binaenaleyh fanî ve zayi' olan Dünya ecrinden ibaret zannedilmemelidir.

﴿٥٧﴾ وَلَا جَرْ الْأَخِرَةَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

Meali Şerif

Ve elbette Âhiret ecri daha hayırlı fakat iman edip takvâ yolunu tutanlar için 57

57. ﴿٥٧﴾ وَلَا جَرْ الْأَخِرَةَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ Ve her halde Âhiret ecri daha hayırlıdır. - Ya'ni Dünya

ecri bir hayır da olsa Âhiret ecri, daha hayırlıdır. Çünkü daimî, ebedî

halis, hayri mahızdır. ﴿٥٧﴾ وَلَا جَرْ الْأَخِرَةَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ Fakat iman edip ittika eder

olanlar için - ya'ni Allahı ve Resulünü tasdik ile Âhirete inanıp ittıkayı şiar edinen, şirk ve seyyiattan

korunmak âdeti olan muhsinler için Âhret ecri daha hayırlıdır. Binaenaleyh erbabı ibret, Yusûfün Dünyada

nail olduğu o geçmiş devlet ve ni'mete değil de asıl Âhirette ireceği namütenahî ecri ihsanı nazarı ı'tibara

almalı ve öyle iymanı kâmil ile ittika ve ihsana çalışmalıdır.

sh:»2882

O, Mısırdaki o suretle makamı iktidar da mütemekkin iken :

﴿٥٨﴾ وَجَاءَ إِخْوَةَ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ
مُنْكَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَّكُمْ
مِنْ أَبِيكُمْ أَلا تَرَوْنَ أَنِّي أَوْفَى الْكَيْلِ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ
﴿٦٠﴾ فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ
﴿٦١﴾ قَالُوا سَرَّأَوْدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦٢﴾ وَقَالَ
لِفَتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا
انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٣﴾

Meali Şerifi

Bir de Yusûfün biraderleri çıkageldiler, geldiler yanına girdiler, derhal onları tanıdı, onlar ise onu tanımayanlardı 58 Ve vaktâ ki onları bütün hazırlıkları ile techiz etti, dedi: bana sizin babanızından olan bir kardeşi getirin, görüyorsunuz a ben ölççeği tam ölçüyorum ve ben müsafirperverlerin en yararlısıyım 59 Eğer onu bana getirmezsene artık benim yanımda size kile yok ve bana yaklaşmayın 60 Dediler: her halde onun için babasından iradesini almağa çalışırız ve her halde yaparız 61

sh:»2883

Uşaklarına da dedi: sermayelerini yüklerinin içine koyuverin belki ailelerine avdetlerinde anırlar belki yine gelirler 62

58. ﴿وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ﴾ Bir de Yusûfün kardeşleri geldi - ya'nî mukaddemâ haber

verdiği kıtlık seneleri hulûl etmiş olmakla zahire için her taraftan gelip Yusûfe müraceat ediyorlardı.

Kardeşleri de Mısra geldiler ﴿فَدَخَلُوا عَلَيْهِ﴾ binaenaleyh huzuruna girdiler

﴿فَعَرَفَهُمْ﴾ derhal onları tanıdı - elbette girecekleri zaman hüviyyetlerini haber vemişlerdir. Ve

demek ki şekl-ü kıyafetlerinde de tanınamayacak bir değişiklik yokmuş ve zaten birini tanımış olsa hepsini

taniyacağı derkâr idi. ﴿وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ﴾ Onlar ise onu tanımıyorlardı - çünkü o çocukken

ayrılmış taniyamayacakları bir hal ve makamda bulunuyordu. Binaenaleyh Sûrenin başında geçtiği üzere

Yusûf, kuyuya atıldığı sırada kendisine vahyedilmiş olan «

﴿لَتَنْبِئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ va'di tahakkuka başlıyordu. Onlar

böyle garibane bir surette arzı hal ettiler, o da kendini tanıtmadan berveci âti ikram ile techiz eyledi.

59. ﴿وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَّازِهِمْ﴾ Vaktaki onları cihazlarla techiz etti bütün

hazırlıklarla sureti mahsusada hazırladı donattı. Böyle tam uğurlıyacağı sırada

﴿قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ﴾ bana, dedi, babanızdan sizin o bir

kardeşi getirin - bu, bâlâda geçtiği üzere vaktiyle «

﴿لِيُؤْسَفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَبِيكُمْ﴾ demiş oldukları kardeşi « Bünyamîn »

idi.

Demek ki gelenler mukaddema Yusüf'ü götürüb kuyuya atanlar idi, içlerinde bu yoktu, bu sırada veya önce duhulleri esnasında hüviyyet veya ihtiyaçlarını arzederlerken bir kardeşleri daha olduğunu söylemiş olmalı ki Yusüf onlara böyle bir aşinalık kokusu vermiş olduğu halde kendini sezdirmemiştir. Ve ihtimalki onlar bunu haklarında haricen yapılmış bir tahkik ve istihbare atf

sh:»2884

ederek farkına varamamış, gösterilen bu derin aşinalık emrinden büsbütün hayrete düşmüşlerdir. Bunu

söylerken ma'rife olarak « **باخیکم** » kardeşinizi demeyip de kat'ı izafette nekire olarak «

« **باخ لكم** » demesinde çok ma'nidardır. Babanızdan sizin obir kardeşi diye hem onu tanıımıyormuş

gibi davranmış ve hem onun münferid kaldığına işaret etmiş, hem de kendi uhuvvetini kaside müsaid bir

iyimada bulunmuş ve bu suretle ilk önce sevgili kardeşini yanına celbetmek istemiş de bu emrin infazına

teşvik zımında demiştir ki :

﴿ **أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوْفِي الْكَيْلَ** ﴾ Görmüyor musunuz ben bihakkın keyli iyfa

ediyorum - ya'ni görüyorsunuz ya adetim böyle : haksızlığa, sui isti'male meydan bırakmıyor, tam ölçüyor,

vefa ettiriyorum, gelenlere eksik vermiyor, fazla da kaçırmıyor, geleceklere de yetiştirmek istiyorum

﴿وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ﴾ aynı zamanda ben «hayrümünzilîn» im de - Allah için çok iyi ve

emsalsiz bir misafirperverim de.

Bundan anlaşılıyor ki onları techiz edinceye kadar hanesinde misafir etmiş, ziyafet vermiş, ikram ve

ihsanda bulunmuş ve bunu bir minnet makamında değil, daha fazla zahire vermediğine it'izar ile

kardeşinin getirilmesine teşvik sadedinde söylemiş ve bunu şu suretle takviye de etmiştir:

60. ﴿فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ﴾ Eğer onu bana getirmezseniz -

﴿فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي﴾ artık size benim indimde keyl yoktur - ya'ni iyfa şöyle dursun

Mısır toprağında bir kilo zahire almanız ihtimali yoktur ﴿وَلَا تَقْرَبُونِ﴾ ve bana yaklaşmayın -

ihsan ve iltifat umınak şöyle dursun semtime uğramayın, memleketime ayak basmayın. Cevaben:

61. ﴿قَالُوا﴾ Dediler ki ﴿سَرَّادُ عَنْهُ أَبَاهُ﴾ varınca onun için babasına

muravede edeceğiz - ya'ni onu babası yanından bırakmak istemez amma kandırmak çaresine bakacağız

﴿وَأَنَا لَفَاعِلُونَ﴾ ve her halde biz bunu yaparız, diğer taraftan

Yusuf :

62. ﴿وَقَالَ لِفَتْيَانِهِ﴾ Uşaklarına - zahirelerini ölçen ve techizatlarile meşgul olan

bendegânına - da ﴿اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ﴾ sermayelerini yüklerinin

içine koyuverin

demişti - el altından böyle gizli bir ihsanda daha bulunmuştu ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ ki geri

gelebilsinler diye - çünkü varıp açtıkları zaman yeni bir neş'e

daha duyacaklar ve dediği gibi biraderini alarak dönüp gelmeğe şıtab edeceklerdir.

Burada denebilir ki bunlar çok ince ve güzel şeyler olmakla beraber ilk fırsatta babasına açıkça ma'lûmat verip da'vete müsareat

etmek Yusûfün birr-u ihsanına daha muvafık olmaz mı idi ? Zâhiren bu hatıra, her hatıra gelebilir. Fakat o zaman birdenbire sürur ile babası nasıl olacaktı ? Aceba gelecek miydi ? Hanedanını Mısıra nakletmek mümkün olacak mıydı ? Ahvali umumiyye, şeriatı siyasiyye nelere müsaid idi ? Demek ki hikmeti ledünnîde ilk evvel getirilmesi lâzım olan, obir kardeşi idi. Bunu getirtmeden, hicranı Yusüfe bir de hicranı Bünyamîn inzıمام etmeden Ya'kub için esbabı vuslet tekemmül etmiyecek, kalbi Yusüfte kuyu ve zindan hatıralarına mukabil kalbi Ya'kub bu iki hicran ile sızlamadan vaki' olacak visali ruhlar aynı zevk ile duyamiyacak, görülecek olan parlak hatîmenin ledünnî neşvesi tamam olmiyacaktı, unutmamak lâzım gelir ki Yusûfün bu muameleleri

sh:»2886

kendiliğinden değil, biraz sonra gelecek âyetlerden anlaşılacağı üzere mintarafillâh vahyile cereyan etmiştir.

İşte Yusûf, kardeşlerini bu suretle me'mur ve avdetlerini teşvik-u teshil ve te'min ederek uğurladı :

﴿٦٣﴾ فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا
الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا آخَانًا نَكْتَلُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٤﴾
قَالَ هَلْ أَمْنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمْنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ
خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٥﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ
وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ
بِضَاعَتَنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ آخَانًا وَنَزْدَادُ كَيْلَ
بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٦﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّىٰ
تُؤْتُوا مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا
آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٧﴾

sh:»2887

﴿٦٧﴾ وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَاَدْخُلُوا مِنْ

أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةً وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ
إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا
دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ
شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضِيهَا وَأَنَّهُ لَدُوٌّ عَلِيمٌ لِمَا
عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٩﴾

Meali Şerifi

Bu suretle vaktâ ki babalarına döndüler, ey pederimiz! Dediler : bizden ölçek men'edildi, bu kerre

kardeşimizi bizimle beraber

gönder ölçüp alalım ve her halde biz onu muhafaza ederiz 63 Dedi : hiç ben onu size inanır mıyım ? Meğer

ki bundan evvel kardeşini

inandığım gibi ola, en hayırlı hıfzedecek de Allahdır ve o erhamürrahîmdir 64 Derken meta'larını

açtıklarında sermayelerini kendilerine iade edilmiş buldular, ey pederimiz! Dediler: daha ne isteriz, işte

sermayemiz de bize iade edilmiş yine ailemize erzak getiririz, kardeşimizi de muhafaza ederiz, hem bir deve yükü fazla alırız ki bu az bir şey 65 Dedi: ihtimali yok onu sizinle beraber göndermem, tâ ki bana hepimiz ihata edilmedikçe onu behamehal getireceğinize dâir Allahdan bir mîsak veresiniz, vaktâ ki misaklarını verdiler, dedi ki: Allah söylediklerimize karşı vekil 66 Ey yavrularım! Dedi : bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin, maamafih ne yapsam sizden hiç bir şeyde Allahın takdirini defedemem, hüküm ancak Allahındır, ben ona tevekkül kıldım ve hep ona tevekkül etmelidir onun için

sh:»2888

bütün mütevekkiller 67 Vaktâ ki babalarının emrettiği yerden girdiler, o, onlardan Allahın takdirinden hiç bir şey'i defetmiyordu ancak Yakubun nefsindeki bir haceti kaza etmişti, şüphe yok ki o muhakkak bir ilim sahibi idi, çünkü biz kendisine ta'lim etmiştik ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 68

63. ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ﴾ Ey bizim babamız, dediler, meni' olundu

bizden kile - zahire verilmedi, ya'ni gelirlenmez, daha yüklerini açmadan babalarına gördükleri ihsandan

bahsetmiyerek ilk âğızda böyle acı bir haber ile söze başladılar. Yusüfün şart ile mukayyed olan son

sözünü böyle ıtlak ile öne sürerek murâvedeye giriştiler. Gerçi maksadları «kardeşimizi götürmezsek

bundan böyle bize Mısırdan zahire memnu » demek olacaktı. Fakat onlar bunu babaları üzerinde icrayı

te'sir etmek için telâşlerinden bu kerre de boş gelmişler ve bütün bütün meni'olunmuşlar gibi mutlak bir

memnu'iyet ileri sürmüşler ve arkasından da maksada basarak demişler ki :

﴿فَارْسِلْ مَعَنَا أَخَانًا نَكْتَلُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ Binaenaleyh

bizimle kardeşimizi gönder ki zahireyi alalım ve emin ol biz onu elbette muhafaza ederiz.

Babaları redd-ü kabul beyninde bir cevap ile :

64. ﴿قَالَ﴾ Dedi ki ﴿هَلْ أَمِنُكُمْ عَلَيْهِ﴾ onun hakkında size emniyet etmem

﴿إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ﴾ ancak bundan evvel size kardeşi

hakkında ettiğim emniyet gibi - ya'ni lâıyıklı bir emniyet olmaz. Bu ifade şöyle bir ta'rız ve reddi ifham

eyler: bilirsiniz ya size bundan evvel Yusüfü nasıl emanet ettim ? Ettim de ne oldu ? Onun hakkında da

böyle te'kidlerle « وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ » dediğiniz de ne yaptınız ? Muhafaza edebildiniz mi ?

Artık bunun hakkında sizin hıfzınıza i'timad eder miyim ? ﴿فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا﴾ İmdi Allah,

hıfzettiği

sh:»2889

takdirde en hayırlı bir hâfızdır. - Hıfzetmek murad edince nerede olursa olsun en hayırlı bir surette kat'iyen

muhafaza eder. Onun için Allahın hıfzına emanet etmek daha hayırlıdır.

﴿وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ve o erhamürrahimîndir. Binaenaleyh rahmetinden me'muldür

ki muhafaza eder de bir musîbet daha vermez.

65. ﴿وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ﴾ - Demek ki evvelki sözler gelirlmez ve

yükleri açılmadan cereyan etmiş idi ve demek ki Yusüfün bu tedbiri ümidi vechile yeni bir müşevvik

olmuştu.

Babaları bununla da mutmainn olmayarak: - 66. ﴿قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ﴾ onu, dedi,

asla sizinle beraber göndermem ﴿حَتَّىٰ تُوْتُونَ مَوْتًا مِّنَ اللَّهِ﴾ ta ki Allahdan

bana bir mîsak veresiniz - ya'ni Allaha yemin edesiniz

﴿لَتَأْتِنَنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ﴾ ki onu her halde bana getireceksiniz, meğer

hepiniz ihata edilmiş olarsınız - ya'ni hepiniz her cihetten mağlûb olmuş, yapacak hiç bir çareniz kalmamış,

hepiniz helâk olacak, takatınız yetmeyecek bir vaz'ıyyete giriftar olmuş bulunarsınız. Kaderin ne kadar

şayanı dikkat bir cilvesidir ki yemîni son derece tevsik suretinde irad olunan bu istisna ile Ya'kub ilerideki

ihata vaz'ıyyetini sanki ihzar etmiş ve gûya o hususdaki ademi mes'uliyeti tevsik eylemiştir. Onun için

demişlerdir ki « البلاء موكّل بالمنطق » belâ, dile müvekkeldir.

﴿ فَلَمَّا اتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ ﴾ Bunun üzerine vaktâ ki kendisine mîsaklarını verdiler

﴿ قَالَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴾ «Allah, sözlerimize karşı vekil» dedi - şayanı

dikkattir ki «şâhid» veya «kefil» dememiş «vekil» demiştir. Demek ki maksadı yalnız şehadet değil, icradır.

Ve demek ki bu babda kefalete de

sh:»2890

delil yoktu « وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ » ise kat'îdir. Ya'ni onun tevfikı olmadan biz bu

sözleri, bu teahhüdleri iyfa edemeyiz. Bizim hesabımıza bunları icra ediverecek kudret ve irade ancak

onundur, Muvaffakiyyeti ondan dileriz.

67.

﴿وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ﴾

﴿مُتَّفَرِّقَةً﴾ Bir de ey oğullarım! Dedi, bir kapıdan girmeyiniz, müteferrik kapılardan giriniz. - Demişlerdir

ki bu tavsiyenin sebebi toplu bir surette göze çarpılmalarından ve bir hased ve gamze uğramalarından

sakinmek idi. Çünkü bu kerre oğulları Mısırdaki ma'lûm olmuş ve nazarı dikkati calib bir hal almış

bulunuyorlardı. Anlaşıyor ki Hazreti Ya'kub esrarengiz bir vaz'iyet görmüş ve buna karşı oğullarına Mısırda

girecekleri zaman avcıya dağılır gibi bir ta'biyeyi andıran sîrri bir tedbir emr-ü tavsiye etmiş. Ve bununla

beraber tedbir ile takdiri hudanın önüne geçilemeyeceğini anlatarak demiştir ki :

﴿وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ Maamafih Allahdan her hangi bir

şeyi sizden mungî olmuyorum - ya'ni ben bu tedbir ve tavsiyemle sizi Allah tarafından gelmesi mukadder

olan her hangi bir şeyden, her hangi bir kazadan halâs etmiş olmuyorum. Eğer Allah hakkınızda

behamehal bir kaza murad etmiş ise o mutlaka olur. Ona karşı hiç bir tedbir fâida vermez. Her ihtimale karşı

tedbir almak da lâzım ise de tedbir takdire müdafaa edecek ve muradın husulünü mucib olacak bir illet

değil, nihayet Allahtan bir istianedir. Takdire muvafık ise müfid olur, yoksa hazer, kadere mani' olmaz.

﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ Huküm, ancak Allahındır ﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ﴾ ben

ancak tevekkül ettim - ancak onun hükmüne i'timad edib emrimi ona tefviz ve sizi ona emanet ettim -

﴿وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ binaenaleyh mütevekkiller de ona tevekkül

sh:»2891

etsin - ya'ni tevekkül edecek olanlar veya bana i'timadı olanlar da ancak Allaha tevekkül etsinler, ne

başkasına ne de kendilerine güvenmesinler. Hazreti Ya'kubun bu tevekkül emrinin fai sebebiyye ile kendi

tevekkülüne tefrii de şayanı dikkattir. Bununla kendisinin nübüvvetine işaret ve diğerlerinin ona iktidası

lüzumuna tansıs olunmuştur.

Filvakı' dediği gibi 68. ﴿وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ﴾ babalarının

kendilerine emrettiği yerden girdiklerinde de

﴿مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ başlarına Allahdan gelecek hiç bir

şeyden muğni olmadı - o duhul veya o emr -ü tedbir haklarında min tarafillâh mukadder olan şeylerden

kurtarmadı, ihataya uğramalarına, sirkatle ittiham olunmalarına, kardeşlerinin alıkonulmasına الخ .

mani' olmadı ﴿إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسٍ يَعْقُوبَ قَضِيهَا﴾ ancak Ya'kubun

nefsindeki bir haceti kazâ etmiş oldu. - Ki hissi şefakat ve fikri ubudiyetle taharri selâmet ihtiyacı vardı. Bu

tedbir ile gönlünün tekazâsı defolmuş, nefsinde tedbirsizlikle bir kusur yapmış olmak ihtimali bertaraf

edilmiş oldu. Hasılı o tedbirin sırf enfûsî kalan bir teselliden başka vaki'de bir hüküm ve menfaati olmadı.

﴿وَأَنَّهُ لَدُوٌّ عَلِيمٌ﴾ Ve filhakika o bir ilim sahibi idi - böyle olacağını, ya'ni «tedbirin takdire

mani' olamayacağını» Ya'kub, biliyor ve ilmüne sahip olarak muktezasıyla amel ediyordu

﴿لَمَّا عَلَّمْنَاهُ﴾ çünkü biz ona ta'lim etmiştik - vahiy veya tecrube ve istidlâl ile bildirmiştik

﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ve lâkin nâsın ekserîsi bilmezler - onun

bildiğini bilmez, hukmi kaderi anlamazlar da kimi kuvveti kendi tedbirlerinde zanneder, mukadderatımızı

kendimiz ta'yin edeceğiz demeğe kadar gider, kimi de tevekkülü tedbire mani' zanneder. Tedbirin de

sh:»2892

bir istiane olduğunu, tedbir ile nefiste bir hacetin kazâ edileceğini hesaba almazlar.

﴿٦٩﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا
أَخُوكَ فَلَا تَبْتَسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧٠﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُم
بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتَهَا
الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا وَقَبِلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا
تَفْقِدُونَ ﴿٧٢﴾ قَالُوا نَفَقْدُ صُوعَ الْمَلِكِ وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ
بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٣﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا
لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا فَمَا جزَاؤُهُ
إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٥﴾ قَالُوا جزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ
جزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ فبدَا بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ
وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كَدْنَا لِيُوسُفَ
مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ
دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

﴿٧٧﴾ قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا

يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبَدِّهَالَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٨﴾ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا
شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرِيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ
﴿٧٩﴾ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ
إِنَّا إِذَا لَطَّالِمُونَ ﴿٨٠﴾

Meali Şerif

Vaktâ ki Yüsûfün yanına girdiler, kardeşini kendini aldı ve ben, dedi: ben haberin olsun senin

kardeşinim, sakın yapacaklarına göcürgenme 69 Sonra onları bütün hazırlıklarıile techiz ettiği vakit su

kabını kardeşinin yükü içine koydu, sonra da bir münâdi bağırdı: ey kârban siz her halde hırsızlık etmişsiniz

70 Bunlara döndüler de dediler: ne arıyorsunuz ? Melikin dediler: suvainı arıyoruz onu getirene bir deve

yükü bahşiş var, ve ben ona kefilim 71 Tallahi, dediler: size muhakkak ma'lûmdur ki biz Arzda fesad

çıkarmak için gelmedik, hırsızda

sh:»2894

değiliz 72 Şimdi, dediler : yalancı çıkarsanız cezası ne ? Cezası dediler: kimin yükünde çıkarsa işte o, onun cezası, biz zalimlere böyle ceza veririz 73 Bunun üzerine kardeşinin kabından evvel onların kaplarından başladı, sonra onu kardeşinin kabından çıkardı, işte 74 Yusüf için böyle bir tedbir yaptık, Melikin dininde (ceza kanununda) kardeşini almasına çare yoktu, lâkin Allahın dilemesi başka, biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz ve her ilim sahibinin fevkında bir alîm vardır 75 Eğer dediler: o çalmış bulunuyorsa bundan evvel bir kardeşi de çalmıştı, o vakit Yusüf bunu içine attı ve onlara belli etmedi, siz dedi: fena bir mevki'desiniz ve Allah, pekâlâ biliyor : Ne isnad ediyorsunuz ? 76 ey şanlı Azîz! Dediler: emin ol ki bunun büyük bir ihtiyar pederi var, onun için yerine birimizi al, çünkü biz seni muhsinlerden görüyoruz 77 Allah, saklasın, dedi: metaımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmamızdan, çünkü biz o takdirde zulmetmiş oluruz 78

69. ﴿أَوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ﴾ Kardeşini kendine iyvâ etti - yanına aldı, sinesine çekti. Rivayet

olunur ki Yusüfün huzuruna girdiklerinde işte emrettiğim biraderimiz, getirdik diye takdim ettiler, o da iyi ettiniz, isabet eylediniz, onu nezdimde bulacaksınız dedi, ikram etti, sonra onlara bir ziyafet verdi ve ikişer ikişer sofraya oturttu, Bünyamîn tek kaldı, kalınca «şimdi kardeşim Yusüf, sağ olsa idi o da beni

beraberinde otur durdu» dedi ve ağladı, Yusûf de «biraderiniz tek kaldı» dedi ve yanına alıp kendi
sofrasına oturttu, sonra yine her ikiye ayrı ayrı birer yatak odası tahsis etti ve «bunun ikincisi yok
binaenaleyh bu da benim yanımda olsun» diyerek kendi odasına götürdü, koklaya koklaya yanında yatırdı,
sabah oldu, Yusûf, ona evlâdını sordu, o da «on oğlum var, hep isimlerini helâk olan biraderimin isminden
muştak koymuşumdur» dedi, bunun üzerine «o helâk olan biraderine bedel ben

sh:»2895

biraderin olsam hoşlanır mısınız ? » dedi, o da «senin gibi bir biraderi kim bulabilir, amma ne çare ki seni

Ya'kub ve Rahil doğurmuş değil» diye göğüs geçirdi, o vakit Yusûf, ağladı kalkıp boynuna sarıldı ve kendini

tanıttı da ﴿قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ﴾ ben, dedi, ben cidden senin o kardeşimim - Yusûf

﴿فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ binaenaleyh aldırma yaptıklarına - ya'ni biz iki

kardeş hayırlısıyla birleşib mes'ud olduğumuzdan artık kardeşlerinin mâziyde yaptıklarına veya bu kerre

benim adımlarımın yapması mukarrer olan muameleye gücenme, mahzun olma, ve bu sana anlattıklarımı

kimseye sezdirme, duymamış gibi ol diye tenbih etti ve demek ki macerayı da anlattı.

Rivayet olunur ki Bünyamîn, Yusüfe artık ben senden ayrılmam demiş, Yusüf de iyi amma babamın benden dolayı gamlı olduğunu bilirsin, bir de seni alıyorsam gamı izdiyad edecek, hem buna bir bahane yok meğer ki sana nahoş bir şey isnad edeyim demiş, o da aldırmmam, ne istersen yap cevabını vermiş, bunun üzerine Yusüf, âyetteki çareyi anlatmış, o da hay hay, yap demiş

70.

﴿فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ الْخ﴾

- Vakta ki onları sureti mahsusada cihazlarla techiz etti, o esnada şikayeyi kardeşinin yükü içinde yerleştirdi - şüphe yok ki bir müsafiri uğrattırken yüküne bir şey koymak onu ona hediye etmektir.

SİKAYE, susak, meşrebe, tas gibi içilecek su konulan kap, lâmi ahid, bunun ma'lûm ve ma'hud bir meşrebe olduğunu gösteriyor. Ki Yusüfün bünyamîni yatırdığı odasında kullanılan ve sevgili bir kardeşe hediye edilmeğe lâyük bulunan kıymetdar bir meşrebesi olmak zahirdir. Netekim bir altın veya gümüş tas idi demişlerdir. Ve ifadenin zahirine nazaran Yusüf, bunu kendi elile koymuş,

sh:»2896

o bir defa sermaye işinde yaptığı gibi uşaklarına koydurmamıştır. Şu halde konuşuluşuna başka kimse vakıf

olmamış, ancak taharri ve istihracı için kafilenin çevrilmesine me'murlar gönderilmiştir. Ki

﴿ثُمَّ أَذِّنْ مُوَدِّنًا﴾ sonra da bir münadî bağırdı :

﴿أَيُّهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ﴾ ey kabile, siz mutlak hırsızsiniz - düşünmeli ki

gördükleri ikramın arkasından ansızın böyle bir teşhir ve ittiham ne acı bir şeydir. Bu isnad, gayri muayyen

bir münâdiye nisbet ediliyor. Bu ta'biri Yusûfün emr-ü telkin ettiği tasrih olunmuyor. Fakat neticei

muameleye nazaran onun sevk-u icazetine ıktıran ettiği de anlaşılıyor değil. O halde bu haydi zahiren bir

ittiham olsun, fakat meşrebenin çalınmış olmadığını bilen Yusûf noktai nazarından hakikatte bu bir yalan bir

ühtan olmaz mı ? Yusûf, buna nasıl cevaz ve müsaade vermiş olabilir ? Burada bu sual, mühim, cevabı da

gayet dakiktir. Hakikatte bu nida, meşrebe için bir ittiham değil, mukaddemâ Yusûfû babasından kaçırmış

olmalarına bir ta'rız ve ona aid bir ta'zirdir. O sabıkada medhaldar olıyan Bünyamîn ise bunun kendi

hakkında bir muvazaa olduğunu bildiğinden bu ta'rızı üzerine almıyor, memnun bile oluyordu. Fakat

Bünyamîne « فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ » diye tenbih eden Yusûf, kendisi

böyle bir ceza ile kardeşlerinden intikamını alıyordu ? Hayır, göreceğimiz vechile Yusûf, onlardan kendi

hakkını afvetmişti, lâkin o yaptıkları işlerde bir de hakkullah vardı ki onu afv-ü mağrifet Yusûfün elinde değil

idi. Ancak o bunların ındallah mağfur olmalarını da arzu ettiğinden bu hususta kendini tanıtmadan evvel hakkullah namına ta'rızlı bir ihtarı tezammun eden o ta'zir ile ciddî bir nedamet ve tevbe vesilesi ihzar edecek ve bu suretle Bünyamînin kalmasını te'min ettiği gibi onların da tevbekâr olarak gelmeleri esbabını tehye etmiş olacaktı. Ve filhakika bundan sonraki

sh:»2897

gelişlerinde nasıl bir rıkkati kalb ve ne kadar safi bir hiss-ü isti'dad arzetmiş olduklarını göreceğiz.

İşte hakikatte bu, böyle ledünnî bir takım hikmetleri tazammun eden rabbanî bir ceza, ilâhî bir terbiye olacak ve bunun zımında babalarına verdikleri taahhüd ve misakın mes'uliyetinden de kurtulacaklar,

çünkü « **إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ** » istisnası tahakkuk etmiş bulunacaktı.

Böyle batında şefik bir ta'zir, zahirde acı bir ittiham olan bu nida karşısında nasıl bir dirayet ve metanet ibraz ettiler ?

71. ﴿قَالُوا وَاَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ﴾ Üzerlerine yönelerek dediler ki - ya'ni sesi işidince

baktılar, bağırın yalnız değil, arkalarından bir cemaat ta'kib ediyor, bunlara dönüp dediler ki:

﴿مَاذَا تَفْقَدُونَ﴾ ne arıyorsunuz ? - Şayanı dikkattir ki kendilerini o söze kaptrıp da neyiniz

çalındı? deyivermemişler, üslûbı hakîmane ile nezahetlerini beyan ve husni edebe da'vet yolunda şu

mazmunu ifham etmişler ki hele acele ile o kadar ileri gitmeyin bakalım, bize karşı böyle bir hitab yakışmaz

berî olan kimseleri yok yere itham reva olmaz. Biz sarık olmadıktan başka ihtimal ki sizden bir şey de

çalınmamıştır. Ne arıyorsunuz ? Kaybınız nedir onu söyleyin ?

Filhakika bu irşad sebeble onlar da bu dairede tahvili kelâm lüzumunu hissederek 72.

﴿قَالُوا نَفَقْدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ﴾ dediler ki Melikin suvainı arıyoruz

﴿وَلَمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ﴾

ve onu getirene bir deve yükü (zahire) bahşiş var - ya'ni bakın bakalım belki yüklerinizin arasına karışmıştır.

Mukabilinde takdir değil taltif görürsünüz ﴿وَإِنَّا بِهِ زَعِيمٌ﴾ ve ben buna kefilim - anlaşıyor

ki sözü o bağırın müezzin söylüyor ve evvelki cümlelerde «biz», bunda «ben» diyor. Ve o,

bu

sh:»2898

ta'kib ve taharri memurlarının reisleri imiş ve yine anlaşılıyor ki Yusüfün ta'limatı böyle imiş.

SUVA', lügatte «sa' » denilen ve ahkâmı islâmiyyede mu'teber olan bir kile, ya'ni ölçek, birde su içecek bir nevi' tas ve meşrebe ma'nâlarına gelir. Burada da ba'zıları ölçek, ba'zıları da yukarıda sıkayenin bir beyanı gibi meşrebe ma'nâsile tefsir etmişler, suva' isim, sıkaye vasfoldingunu da söylemişlerdir. Lâkin « essıkaye » den zahir olan Yusüfün meşrebese olmaktı, burada ise hem iki ma'nâya muhtemil olan «suva' » ta'birinin kullanılması hem de Melike isnad edilmesi kaçamaklı bir tevriye kastedilmiş olduğunu anlatıyor.

Melik ta'birile muhatabları zihninde başka bir mehabet iykai matlûb olduğunda şüphe yoksa da bundan Azîz olan Yusüf veya bizzat Melik kasd olunmak da muhtemildir. Yusüfün koyduğu şey her halde kendinin olmak gerektir. Ancak bu ona ihtimal ki mukaddemâ Melik tarafından hediye edilmiştir. Eğer zahire ölçülen kile de kıymetdar bir sâ' idise işin hakikatini bilmiyenler bunun zahirinden hükûmetin o ölçeğini zannedebilecekler ve binaenaleyh hakikatte zahiren görüldüğü gibi bir ittiham yapılmamış, kabili te'vil bir tevriye kastedilmiş ve belki bir istiare gözetilmiş olacaktır. Çünkü Yusüf, Devletin bir mi'yarı ma'dileti,

memleketin bir vasıtayı hayatı idi, «ne arıyorsunuz» sualine karşı bu ma'nâ izhar olursa da «siz bir Azîzi

kuyuya atmışsınız onu arıyoruz» denirse idi ne müdşid olurdu ?

73. ﴿قَالُوا تَاللّٰهِ﴾ - Arabca «ta» ı kase, «ba» veya «vav» ma'nâsında veyahud onlara

bedel bir yemîn harfi olmakla beraber fazlaca bir de taaccüb ma'nâsı ifade eder. Ya'ni taaccüb ile beraber

kasem yapılacağı zamandır ki «tallahi» denir. Lisanımızda ise biz bunu fark etmeyiz de ancak «ta» ile

«vav» ı cemi' ederek «tevallahi» denildiği surette bir taaccüb anlarız. Onun için « ta » ile olan kasemlerin

tercemesinde bu sureti ihtiyar etmek muvafık

sh:»2899

olur. Ya'ni «tevallahi» dediler ﴿لَقَدْ عَلِمْتُمْ﴾ hakikaten ma'lûmunuz oldu - hüviyetlerimizi

öğrendiniz, yakından ahvalimize vakıf oldunuz, cidden ilim hasıl ettiniz.

﴿مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ﴾ ki biz bu Arzda: bu Mısır toprağında müfsidlik

yapmak, ahlâksızlık etmek için gelmedik ﴿وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ﴾ biz hiç bir zaman sarık da

değiliz. - Ya'ni bunlar hükûmetinizin ma'lûmu iken böyle sözler söylemeniz ne acaib şey ?.

Cevaben me'murlar :

74. ﴿قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ﴾ O halde, dediler, şayed

yalancı çıkarsanız cezası ne? - Yani haydi onlar öyle olsun, fakat aradığımız nezdinizde zuhur eder de bu

suretle beraet iddianızda yalancı çıkarsanız aradığımız şeyin cezası nedir ? Bunun fetvasını verir, ta'yin

eder misiniz ?

75. ﴿قَالُوا جَزَاؤُهُ﴾ Onun cezası, dediler:

﴿مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ﴾ her kimin yükünde bulunursa o kendisi, onun

cezasıdır, o malın çalınması mukabilinde sarıkn kendi şahsı tutulur istihdam ve istimlâk edilir.

﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ Biz zalimleri böyle cezalandırırız. - Ya'ni bir zulûm demek

olan sirkat fi'lini yapanlara böyle ceza veririz. Deniliyor ki Ya'kubun dininde sirkatin cezası sarıkn kendisini

çaldığı malın sahibine mâl etmekti ki ba'zı tefsirlerde bir sene müddetle olduğu mezkûrdur.

76. ﴿فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ﴾ Bunun üzerine - Yusûf - kardeşinin

kabından evvel onların kablardan başladı - demek ki o vechile istintak ve isticvabdan sonra kafle bütün

yüklerle beraber Yusûf huzuruna ihzar ve ifadeleri tesbit edildi de taharriyi Yusûf bizzat

sh:»2900

kendisi yaptı. ﴿ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ﴾ sonra da onu - ya'ni sikayeyi -

kardeşinin kabından çıkardı - binaenaleyh mucebinde kardeşini alıkoymağa hak kazandı.

Burada görülüyor ki « اسْتَخْرَجَهُ » değil « اسْتَخْرَجَهَا » buyurulmuş, zamir, suvaa değil

de sikayeye irca'edilmiştir. Demek ki yükten çıkarılan asıl Melikin suvaı değil, Yusûfün sikayesi idi. Bununla

onlar hakikatte münadînin ittihamından kurtulmuş bulunuyorlarsa da kendi dinleri mcebinde verdikleri

fetvanın hukmü değişmiyor. Bu nokta mühimdir. Çünkü çıkan şey, Melikin suvaı olmuş olsa idi Yusûf, bir

hâkim sıfatla kardeşini Melik namına zabt için hukmetmek lâzım gelecek ki bu bir zulm olacaktı ve belki o

zaman Bünyamîn kendini müdafaa etmek lüzumunu hissedecek, matlûb hasıl olmayacaktı. Fakat çıkan şey

Yusûfün koyduğu sikayesi idi. Binaenaleyh kardeşinide kendi namına zabtediyordu. Bu surette Yusûf, hem

müddei' hem hâkim olmuş oluyor mu ? Hayır, Yusûf, bir müddei' vaz'ıyyetinde taleb ve taharri etmiş oluyor,

huküm de kardeşlerinin fetvası ile hakemliklerine istinad etmiş oluyordu. Müddeâ aleyh mevki'inde

tutulması lâzım gelen kardeşide ıkrar etmemekle beraber i'tiraz da etmiyor, sebkeden «

فَلَا تَبْتَسُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» mantukunca hiç aldırımıyordu. Anlamalı ki henüz

kendisini tanıtmak zamanının hulûl etmediğini bilen Yusûf, kardeşini alıkoymak çaresini düşünürken bile

istibdad yoluna sapmıyor, makamının haiz olduğu kuvveti sui isti'mal etmiyor, zulm- ü ceberrut şaibesini

verecek tedbirlerden tevakkı ediyor da mes'eleyi sırf adlî ve kanunî bir surette halle muvaffak oluyor. Gerçi

bu bir hiyledir, fakat ne güzel hiyle!

﴿كَذَلِكَ كَدْنَا لِيُوسُفَ﴾ İşte Yusûf için böyle bir hiyle yaptık - yukarıda geçen «
﴿مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ gibi bu da anlatıyor ki Yusûfün bu işleri

hep Allah tealânın ta'limile cereyan ediyordu: ya'ni Yusûf

sh:»2901

için bu acîb hiyleyle Allah, takdir ve tertib etti, ona onu Allah, vahy - ü eyledi de kardeşini alıkoymak için

fetvasını kardeşlerine verdirdi ve bu suretle babasının şeriatini Mısırda tatbık yolunu açtı. Yoksa

﴿مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ﴾ Melikin dininde kardeşini

zabtetmesine ihtimal yokdu - burada «din» kelimesinin ma'nâsı calibi dikkattir. Belli ki bundan maksad, o zaman Mısır memleketinde mer'iy olan şeriat ve bilhassa « ceza kanunu » dur. Nakl olunduğuna göre o vakit Mısır ceza kanunuda sirkatin ma'ruf ve mer'iy olan cezası sarıkı döğmek ve çaldığı malı iki kat tazmin ettirmekten ibaret idi. Binaenaleyh ahz-ü habis, hılâfî kanun olurdu. Yusüf, hılâfî kanun olurdu. Yusüf, hılâfî kanun hareketi tecviz etmiyeceği ve babasının şeriatî henüz Mısırdaki i'lân edilmemiş bulunduğu cihetle Mısır mahkemesi ancak memleketin ma'ruf olan kanunu ile hukmetmek lâzım gelirdi. Memleketin kanununda da Yusüfün kardeşini kendisi için ahzetmesine çare yoktu

﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ İâkin Allahın dilemesi müstesna - Allah bir şeyi murad edince

esbabını tehyie eder. Onun için bir taraftan Yusüfe o şekli ta'lim edip kardeşlerinin hakemliğine müracaat ettirdiği gibi diğer taraftan kardeşlerini de işi sezdirmiyerek ol vechile cevab ve huküm verdiriverdi. Ve bu suretle hem memleketin kanununu ihlâl etmeden onları ikrarlarıyla ilzam eyledi, hem babasının şeriatinden bir hukmün tatbikile Mısır urfuna amelî bir mîsal verdi de bir vechi ma'ruf ile kardeşini alıkoymak hakkını bahşettikten başka hiç biri farkında olmiyarak obir kardeşlerini de balâdaki «

﴿إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ﴾ medlûlünce istisnâf bir vaz'ıyyete getirerek babalarına karşı verdikleri

mîsakin mes'uliyetinden kurtardı. Eğer « cezası nedir? » suâlîne karşı kardeşleri bilfarz memleketinizin kanunu ne ise onu yaparsınız deyivermiş

sh:»2902

olsalardı veyâhud bundan evvel kendi yükleri içine haberleri olmadan sermayelerinin konuluvermiş

bulduğunu hatırlayarak yük içinde öyle bir şeyin bulunvermesi doğrudan doğru bir sirkat delili olmak

lâzım gelmiyeceğini ileri sürüb de kasden konulmadığına bir yemîn teklif etselerdi şüphe yok ki Yusûf bu

vesile ile matlûbuna iremiyecekti. Lâkin Allah, böyle diledi, öyle oldu -

﴿نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَأٍ﴾ biz - azîmüştân - her kimi dilersek derecelerle yükseltiriz -

ya'ni böyle müstesna ilm - ü irade ile terfi'i derecat, bu maddeye ve Yusûfe mahsus değildir, Allah, kimi

dilirse böyle ve hattâ bundan daha ziyade derecelerle yükseltir. -

﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ ve her zi ilmin fevkında bir alîm vardır. - Ya'ni o dereceler

içinde en yüksek mertebe ilim mertebesidir. Ve Yusûfün kardeşlerine tefevvuku bir ilim tefevvukudur.

Kardeşleri de ehli ilim iseler de bu işin hakikatini onlar bilmiyor, Yusûf ise bilerek hareket ediyordu.

Maamafih ne kadar yüksek derecede bulunursa bulunsun her ilim sahibinin fevkında bir alîm vardır ki o,

Allahdır. Onun ilmine kimse yetişemez.

Şimdi işin hakikatini bilmediklerinden dolayı kendi hükümlerile da'vayı gaybetmiş ve müşkil bir

vaz'iyete düşmüş olan kardeşler 77. ﴿قَالُوا إِن يَسْرِقُ﴾ şayed, dediler, sirket etmiş

bulunuyorsa ﴿فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِنْ قَبْلُ﴾ bundan evvel onun bir kardeşi de bir

sirket yapmıştı - bunda mutlaka bir yanlışlık var diyecek yerde kendilerini şüpheden kurtarmak için

Bünyamîn ile Yusûf hakkında yine hakikate vakıf olmadıklarından böyle bir iğbirar daha ızhar ettiler.

Bir rivayete göre Yusûfün anasının babası bir puta

sh:»2903

tutkunmuş, Yusûf çocukken anasının emriyle o putu gizlice almış ve kırmış imiş, hiddetle bunu söylemek

istemişler. Bu sözü balâdaki « اِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ » hitabının verdiği endişe ile söylemiş ve ona

mukabil ledünnî bir itab gibi olmuştur.

﴿فَاسْرَهَا يُوْسُفُ فِي نَفْسِهِ﴾ Yusûf de bunu nefsinde gizledi - ya'ni nefsi bu

sözden bir acılık hissetmedi değil, fakat gizledi, sabretti, kusurlarına bakmadı da kendi kendine

﴿قَالَ اَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا﴾ siz, dedi, fena bir mevki'desiniz - ya'ni bu ma'ruz olduğunuz

mes'eleden dolayı fena bir mevkiä düştünüz, mahcub ve müteessir oldunuz, binaenaleyh teselliye muhtac

olduğunuz böyle bir sırada hiddet ve şaşkınlıkla ağızınızdan kaçırdığınız bu lâfınıza tahammül etmek,

kusurunuzla bakmamak ıktiza eder. ﴿وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُوْنَ﴾ isnad ettiğiniz

vasıflara da Allah, a'lemdir. - Ya'ni ben ve kardeşim biliyoruz, ve Allah, daha iyi biliyor ki hakikat sizin

dediğiniz gibi değil bizden sirkat sadır olmamıştır. O halde asılsız sözünüzden neye alınayım.

Bunun üzerine hiddeti bırakıp şefaah ve istirham yoluna dökölerek ve aldıkları kardeşlerini kurtarmak

için kendilerini fedaya razı olarak 78. ﴿قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ﴾ ilh...

﴿٨٠﴾ فَلَمَّا اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ آبَاءَكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿﴾

﴿٨١﴾ ارْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ
وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾
وَسَأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا
لَصَادِقُونَ ﴿٨٣﴾

Meali Şerifi

Vaktâ ki ondan ümidi kestiler, fısıldayarak çekildiler, büyükleri dedi ki: babanızın aleyhinizde Allahdan mîsak almış olduğunu, bundan evvel de Yusûf hakkında ettiğiniz kusuru biliyor musunuz ? 79 Artık ben buradan ayrılmam tâ babam bana izin verinceye veya Allah hakkımda bir hukûm ta'yin edinceye kadar ki o Hayrül'kamîndir 80 Siz dönün babanıza da deyin ki ey bizim babamız, inan oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şehadet ediyoruz yoksa gaybin hafızları değiliz 81 Hem bulunduğumuz şehre sor hem içinde geldiğimiz kârbana, ve emin ol ki biz cidden doğru söylüyoruz 82

Gelip böyle dediler amma Ya'kub buna inanıp onlar gibi ümidini keserek ye'se düşdü mü ne yaptı ?

﴿٨٣﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبِرْ جَمِيلٌ عَسَى
اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾

sh:»2905

Meali Şerif

Yok, dedi: size nefsiniz bir emir tesvil etmiş, artık bir sabrı cemîl, yakındır ki Allah bana hepsini bir getire,

hakikat bu: alîm o, hakîm o 83

Öyle dedi :

﴿٨٤﴾ وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَأَبْيَضَ عَيْنَاهُ
مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٥﴾ قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتُوا تَذَكُرُ يُوسُفَ
حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٦﴾ قَالَ إِنَّمَا
أَشْكُوا بَنِيَّ وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

﴿٨٧﴾ يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَآخِيهِ وَلَا
تَأْيَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْيَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
الْكَافِرُونَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Ve onlardan yüzünü çevirdi de, "ya esefâ alâ Yusûf " dedi ve huzünden gözlerine ak düştü artık

yutkunuyor yutkunuyordu 84 Tellahi dediler, halâ Yusûfün anı duruyorsun,

sh:»2906

nihayet gamdan eriyeceksin veya helâk olanlara karışacaksın 85 Ben, dedi, dolgunluğumu, huznümü

ancak Allaha şikayet ederim ve Allahdan sizin bilemeyeceğiniz şeyler bilirim 86 Ey oğullarım haydi gidiniz

de Yusûfle kardeşinden bir tahassüste bulununuz ve Allahın revhinden ye'se düşmeyiniz, çünkü Allâhın

revhinden ye'se düşen Ancak kâfirler güruhudur 87

84. ﴿وَتَوَلَّى عَنْهُمْ﴾ Ve onlardan yüz çevirdi de

﴿وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ «ya esefâ alâ Yusûf !.. » dedi -

ESEF, ma'lûm olduğu üzere huznün şiddetlisi demektir ki bu ma'nâca lisanımızda daha ziyade « gam »

lâfzı kullanılır (sûrei «a'raf» ta «وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا»

âyetinde bir de gadab ile olan alâkası geçmişti bak) ahirindeki elifi maksure mütekellim «ya» sından bedel,

ey esefim demektir. Yâhud nüdbe elifidir ki musibetin şiddetile «ah» gibi tahazzün ve tahassürde bir

imtidad ifade eder. Nidanın cevabı mahzutfur. «Alâ Yusüf» esefin meb'nasını gösteren müteallâkıdır.

«Esef» ile « Yusüf » maddesi beyindeki cinas da kelâma ayrıca bir rıkkat vermiştir. Ki İlimi bedi'de buna

tecni tasrif ta'bir olunur. «Ya» esasen uzağa nida için mevzu'dur. Esefi söz işidir, anlar kabili hitab bir zat

yerine koyarak ma'nâlı bir mecazdır. Ya'kub, bu kerre iki oğlunun daha hicranile dâğdar oluyor, hicranı

Yusüfe bir de bunlar inzımam ediyor. Diğer oğullarının getirdikleri haberin de bir sanîa olduğunu anlıyor,

ye'se inanmıyor, Allahdan ümidini kesmiyor, ümid ile sabra karar veriyor. İkisinin hayat ve mekanları

hakkında her ne ise bir haber getirilmiş olduğu halde kanlı bir gömlek getirip kurt yedi dedikleri Yusüfün

hayatı hakkında mücerred rahmeti ilâhiyye delilinden başka zâhirde bir ümid emâresi de bulunmuyor.

Böyle bir anda Yusüf, yanında olsa idi makamı sabırda kendisine ne güzel bir hemhal olacaktı mülâhazası

da gönlünü sarıyor ve binaenaleyh bütün bu

sh:»2907

musibetleri bir Yusüfün hicranında toplanmış buluyor. Ve Yusüfe mukabil kendisine artık esefin kendisinden başka hemhal olacak bir musahib görmez oluyor da sözlerine inanmadığı oğullarından sarfı nazar edip sanki Yusüfe çağırır gibi bir iştiyak ile esefe nida ederek demiş oluyor ki: ey esefim; ey bana başka gam duyurmıyacak olan şiddetli gam, ey Yusüfün yadigârı esef!... Uzak durma, tam zamanındır gel bana ki hasretim arttı, son dereceye geldi. Resulullah sallallahü aleyhi vesselmeden menkuldür ki «Ya'kub aleyhisselâmın Yusüfe vecdi ne dereceye bâliğ olmuştu?» diye Cebraile suâl etmiş «evlâdını gaib eden yetmiş ana vecdi» demiş, «o halde ecri ne kadardır?» dedikte «yüz şehîd ecri dir, ve Allaha bir lâhza bile sui zannetmedi» demiştir. Bu, delâlet eder ki müsîbet zamanlarında teessüf ve bükâ caizdir. Çünkü şedaîd zamanında insan kendisini pek az zabtedebileceği cihetle bundan büsbütün men'i nefis, teklif tahtine girecek hususattan değildir. Ve filhakika Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellemeden de oğlu İbrahime ağlamış ve «kalb, huzûn duyar, göz, yaş döker, rabbımın gadab edeceği şeyi söylemeyiz ve elbette biz, sana mahzunuz ya İbrahim! » buyurmuştu. Ancak câiz olmıyanı, cahillerin yaptığı gibi bağırıp çağırarak feryad-ü figan etmek, döğünmek, yaka paça yırtmak, saçını başını yolmak kabilinden ifratlardır. Menkuldür ki aleyhissalâtü vesselâm kerimelerinin birinin çocuğuna ağlamış, mubarek nefisini üzmüştü, «ya resulullah

ağlıyorsun halbuki bizi ağlamadan nehyetmiştin» denildi, binaenaleyh buyurdu ki «ben sizi ağlamaktan

nehyetmedim ancak iki ahmak sesten nehyettim : biri ferah sırasında ses, biri de terah «keder» sırasındaki

ses» Bir haberde vârid olduğuna göre Muhammed ümmetinden başka ümmetlere «

« أَنَا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ » verilmemişti netekim

sh:»2908

Ya'kub bile böyle istirca' etmeksizin öyle dedi ﴿وَأَبْيَضَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ﴾ ve

hüzünden gözleri ağardı - hüzünden gözlerine ak düştü, cihanı görmez oldu. Veya bir rivayette vârid

olduğuna göre zayıf görünüyordu. ﴿فَهُوَ كَظِيمٍ﴾ artık o, bir kâzîm idi - derdini içine atıyor.

Gayzını tutuyor, gam yutuyordu, çok dolgun ve tutkun ve yutkunan bir acıklı idi.

Onun bu acıklı haline bakan ve sirrine iremeyenler :

85. ﴿تَفْتَوُا تَذَكَّرُ يُوسُفَ﴾ Te vallahi dediler ﴿قَالُوا تَاللَّهِ﴾ Yusuf!

deyip duruyorsun ﴿حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا﴾ nihayet üzgün düşeceksin

﴿أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ﴾ veya helâk olacaksın - «böyle boş boşuna kendine yazık

ediyorsun» - gibi nasihate kalkıştlar, gerçi bu bir sui niyetle söylenmiyordu, lâkin Yusüfü ölmüş farzetmek

gibi bir ye'se ibtina ettiği ve bir ı'tiraz ve intikadı tazammun eylediği cihetle Ya'kub gibi büyük ve içli bir zata

karşı cahilâne bir âzâr ve binaenaleyh bir had nâşinaslık oluyordu. Fakat buna karşı onun kâzımına ve

rikkat-ü nezaketine bakınız ki 86

﴿قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾ ben dedi, bessimi ve huznümü

Ancak Allaha şikâyet ederim - ne size ne başkalarına değil.

BESS, Aslında yaymak bast-u neşretmek ma'nâsına masdar ise de bundan mebsûs ma'nâsile isim de

olur ki herkesin içine sığdıramayıp âleme yaymaktan kendini alamıyacağı zorlu havsale sûz derd-ü merak

demektir. Ya'ni ben, havsale sûz dağı derunumu ve huznümü kimseye değil, ancak Allaha şikâyet

ediyorum ﴿وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ve Allahdan sizin bilemeyeceğiniz bir

şey biliyorum

sh:»2909

- binaenaleyh bunları boşuna zannetmeyiniz, Allah hiç umulmadık yerden neş'eler verir.

87. ﴿وَقَالَ يَا بَنِيَّ﴾ Ve ey oğullarım, dedi ﴿اٰذْهَبُوا﴾ gidiniz,
﴿فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوْسُفَ وَآخِيهِ﴾ de Yusüften ve kardeşinden tahassüs ediniz - bir

haber hissetmek için bütün havassinizle çalışınız, araştırınız.

Şayanı dikkattir ki « فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ » diyerek kalmış olan büyük kardeşlerinden

tahassüs emretmemiştir. Çünkü o ihtiyarile kalmış idi, tahassüs üzere bulunuyordu. Yusüf ve Bünyamîn ise

muztar bir halde cüdâ düşmüşlerdi. Yusüf bir mefkud, Bünyamîn de bir mahbus gibi telâkkı edilmek ıktiza

ediyordu. Fevt olduklarına dâir bir ma'lûmat yoktu. Gerçi Yusüfü kurt yedi diye bir kanlı gömlek getirmişlerdi,

lâkin bu yalandı ve yalan olduğu Ya'kubca da anlaşılmış idi de «

« بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا » demişti. Zira gömleği parçalamadan bir kimseyi kurt

yemiş olamazdı. Ve netekim o zaman Ya'kubun «bu ne halîm kurtmuş, gömleği bile parçalamamış» dediği

de rivayetler de vârid olmuştur. Pederi ve büyük kardeşleri bile henüz berhayat bulunan Yusüf âdeten

akranı münkarız olacak bir yaşta da değil idi. Binaenaleyh ne sarahaten ne de delâleten Yusüfün mevtine

hukmetmek için hiç bir sebep yoktu. Halbuki fevt oldukları ma'lûm olmiyan bir mefkud veya mahbusu

aramak ve haklarında mümkün olan muaveneti yapmak bir vecibe teşkil ediyordu ve anlaşılıyor ki Yusüf

hakkında iyi bir tahassüste bulunulmaması ve bu vecibenin ifasına vesile bulamamış olması Ya'kubu en ziyade dagdar eden bir ukde idi. Bünyamînin tevkîfi yüzünden bir ta'kîb ve tahassüs lüzumunun zuhuru ile bu kerre o vesiyle hasıl olmuştu. Onun için ikisinden tahassüs emretmiş ve bu vazifenin yeis ile değil, ümid ve istekle yapılması zımında ma'neviyyetlerini takviye ederek demiştir ki:

sh:»2910

﴿وَلَا تَأْيَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ﴾ ve Allahın revhinden ümidi kesmeyin - ya'ni

darlıkları açacak, sıkılmış sînelere nefes aldırıp ferah verecek lûtf - ü rahmetinden ye'se düşmeyin

﴿إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ﴾ çünkü

Allahın revhinden ancak kâfirler me'yus olurlar. - Binaenaleyh Yusûf ve Bünyamîn de kim bilir nasıl bir

ızdırab içinde ümid bekleyip duruyorlardır. Onun için Yusûf bulunur mu demeyiniz de Allahın rahmetinden

ümid ile mütehassis olarak istekli arayınız, inşallah bulur, hayırlı bir haber getirirsiniz.

Filhakika bakınız bunun üzerine revhullah nasıl tecelli etti :

﴿٨٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَّا
الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجِيَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا
إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٩﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ
بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا إِنَّكَ لَأَنْتَ
يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ
يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩١﴾ قَالُوا
تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرْنَاكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩٢﴾

sh:»2911

﴿٩٢﴾ قَالَ لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ
الرَّاحِمِينَ ﴿٩٣﴾ اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي
يَأْتِ بِصِيرًا وَأَتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٤﴾

Meali Şerif

Bunun üzerine vataki huzuruna girdiler, ey şanlı Azîz, dediler : bize ve ıyalimize zaruret messeti, pek ehemmiyetsiz bir sermaye ile de geldik, yine bizi tam ölçü ver ve bize tesadduk buyur, çünkü Allah, tasadduk edenlere mükâfatını verir 88 Siz, dedi, biliyor musunuz ? Cahilliğiniz de Yusüfe ve kardeşine ne yaptınız? 89 A a, sen, sen Yusüf müsün ? dediler, ben, dedi : Yusüfüm, bu da kardeşim, Allah bize lutfile in'am buyurdu : hakikat bu: her kim Allahdan korkar ve sabr ederse her halde Allah, muhsinlerin ecrini zayi' etmez 90 Dediler : tâllahi seni Allah, bize üstün kıldı, biz doğrusu büyük suç işlemiştik 91 Dedi : size karşı takdir yok bu gün, Allah sizi mağrifetile bağışlar ve o "erhamürrahimîn" dir 92 Şimdi siz, benim şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne bırakın gözü açılır ve bütün taallukatımızla toplanıp bana gelin 93

88.

﴿فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ﴾

﴿الاية﴾ - Bu ifadeleri gösteriyor ki kalblerinde büyük bir intibah ve başka bir rıkkat hasıl olmuştu.

Demek ki Bünyamînin tevkîfi üzerine başlayan bu intibah, tekemmül etmişti. Ve Yusüfün

sh:»2912

o tazir ile gözettği tevbe ve ihlâs-u tevazu' hissi husul bulmuştu, ve binaenaleyh kendisini tanıtmak zamanı

gelmişti, gerçi onlar asıl maksadı seyahatleri olan Yusûf ve biraderi mes'elesini tasrih etmiyorlarsa da

messi durr ve tasadduk kelimelerinden bunları istişmam eden Yusûf :

89.

﴿قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ﴾

Ma'lûmunuzmu, dedi, siz cahilliğiniz zamanında Yusûfe ve kardeşine ne yaptınız ? - İşte bu ilâm ve suâl ile

« لَتَنْبِئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ » vahiy ve va'dinin mısradaki

temamen tahakkuk etmiş oluyordu. Artık bu lâhzada kalblerde hasıl olan hayret ve heyecanı düşünmeli. Bu

söz, muhatabların gönüllerinde anî bir şimşek gibi parlamıştı ki derhal onun Yusûf olduğuna intikal ederek

kemali hayret ve heyecan ile kekelercesine 90. ﴿قَالُوا ءَأَنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ﴾ a...

sen misin sahih sen Yusûf ? dediler - o da kendini ve kardeşini ta'rif ve takdim ile tebşir ederek:

﴿قَالَ أَنَا يُوسُفُ﴾ ben, dedi, Yusûfüm ﴿وَهَذَا﴾ ve bu ya'ni yanımda mevki'i

ıkbalde bulunan ve nazarı dikkatinizden kaçmış gibi görünen zat da ﴿أَخِي﴾ kardeşim - ve bundan

gurur ve tefahur hissi anlaşılmamak için Allaha şükür ve tahdisi ni'met ile nasihat makamında şu cümleleri

ilâve etti : ﴿قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا﴾ hakikaten Allah, bizi in'amile memnun etti

﴿إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ﴾ şuna şüphe yok ki her kim ittika ve sabrederse - fenalıktan sakınır

ve mihnete sabr eylerse ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ her halde

Allah muhsinlerin ecrine zâyi' etmez.

Bunun üzerine gayet belîğ bir vaz'ı itiraf ile ilk suâlin cevabına temassederek 91. ﴿قَالُوا﴾ dediler ki

﴿تَاللَّهِ لَقَدْ أَتَرَكْنَا اللَّهَ عَلَيْنَا﴾

sh:»2913

Tallahi seni Allah bize iysâr etti - yani tevallahi cidden itiraf ederiz ki Allah seni hakikaten o zikrelediğin

ittika ve sabr-ü ihsan hasletleriyle bizim üzerimize tercih ve tafdil etti

﴿وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ﴾ ve filhakika biz elbette suçlu idik. - Amden bir hatfe yapmıştık. -

Yani şimdi bilsen ne kadar nadimiz. Yukarıda da kaybettiğimiz vechile Yusûf, kardeşlerine kendi hakkını

afvediyordu, ancak haklarında Allahın mağrifetini de iyice ümid edebilmek için tevbe ve nedametlerini

gözetiyordu, bu kerre bu belîğ itiraf bu da tahakkuk edince 92.

﴿قَالَ لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ﴾ size dedi müahaza yok ﴿الْيَوْمَ﴾ bugün -

TESRİB; Esasen işkembeden iç yığıcı sıyırmak demek olup mecazen tekdir ve müahaze manasına

kullanılır. Elyevm kaydı de hem makabline hem mabadine rabtolunabilir. Yani müahaze olunmak hatırınıza

gelmesi melhuz olan bu gün size serzeniş yok, o halde başka gün nasıl olur ? Binaenaleyh suâlinden ve

sözlerimden bir serzeniş manası çıkarıp da merak etmeyiniz. Müsterih olunuz, yahud bundan evvelki

gelişinizde habersizce üzüldünüz ise de bugün ve bitarikil'evlâ bundan cihetine gelince; yine bu

sh:»2914

gün dua ve ümid ederim ki ﴿يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ﴾ Allah size mağrifet eder. - Zira bu gün tevbe

ve ihlâsınız zâhir, haliniz şayanı mağrifet ve rahmettir ﴿وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ve o,

erhamurrahimîndir - şimdi siz 93. ﴿اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا﴾ şu gömleğimi götürün

﴿يَأْتِ بِصِيرًا﴾ de babamın yüzüne bırakın ki ﴿فَالْقُوَّةُ عَلَى وَجْهِ أَبِي﴾

gözü görerek gelir - yani siz şimdi başka düşünceleri bırakın da ilk işiniz bu olsun: Bununla babama tebşir ve davet hizmetine koşun. Bu gömleğin evvel götürülen kanlı gömleğe tekabülü hafî değildir. Demek ki yalandan kanlı bir gömlekle başlayan ve yakube Dünyayı zindan eden müzmin bir derdi hicran bu kerre vuslet müjdesi götürecek olan mübarek bir gömleğin temassile hemen siliniverecekti . Acaba bu nasıl bir gömlekti bir rivayette denilmiş ki bu gömlek, vaktile Hazreti İbrahim ateşe atıldığı zaman emri ilâhî ile Cebrailin Cennetten getirip giydirdiği gayet ince bir gömlek olup evlâd ve ahfadına miras kalmış ve Yakub onu bir nüsha içine koyarak gizlice Yusûfün boynuna takmış ve kuyuya atıldığı zaman Cibril onu nüshadan çıkarıb ona giydirmişti ve Cennet nesîminin kokusu her hangi bir mübtelâya messederse o afiyet bulur» demişti **اه** . Bu surette bu gömlek esrareniz bir yadigâr ve bu iş, Yakuba sevgili Yusûfün nübüvveti haberini dahi tebşir eden bir mucize demek olur. Bir rivayet de denilmiş ki bu gömlek o sırada Yusûfün sırtında bulunan gömleği idi. Filhakika « **بِقَمِيصِي هَذَا** » ifadesinden bu mana daha zâhîdir.

sh:»2915

Fakat bu surette de bir gömleğin yüze sürülmesile de gözlerin kuvvet iktisab edeceği aklen bilinebilecek bir

şey görünmez. Onun için muhakkıkîn demişlerdir ki « bu da mutlak bir vahy ile olmuştur. Zira bir vahy olmasa idi Yusüf, bunu aklile bulamazdı ». Maamafih Fahrüddini Razî der ki bunun makul ciheti de yok değildir. Dene bilir ki Yusüf, babasının görmemesi iç sıkıntısıyla çok ağlamaktan neş'et etme bir za'fı basar olduğunu anladığından belki şöyle düşünmüştür ki: gömleğin üzerine konulduğu zaman her halde çok inşirah bulur ve kalbine kuvvetli ferah gelir. Ve bununla ruhu kuvvet bulup kuvasından za'f zail olur. Ve binaenaleyh bâsırası da kuvvetlenir, gözüne fer gelir. Ve bu kadarı kalb ile ma'rifeti mümkün olan şeylerdendir. Çünkü kavanîni tıbbiye bu ma'nânın sıhhatine delâlet eder. اهـ . Lâkin bunun ma'nâsı «fennen bu mümkündür, kavâidi tıbbiyeden, tecribeden bu kadar bir ilham alınabilir» demek olur. Filvaki' gerek maraz gerek sıhhat noktai nazarından teessüratı ruhiyenin beden üzerindeki dahli ve o suretle tedavi, tıb noktai nazarından dahi inkâr olunamazsa da burada ma'kuliyyetin bu kadarcığı mes'elinnin halline kâfi değildir. Böyle bir düşünce ile «belki iyi olur» denebilirse de kat'î hukûm verilemez. Halbuki mes'elenin en mühim noktası «يَاتِ بِصِيرًا» hukmünün kat'iyyetindedir. Akıl, ise tıbbın belki hiç bir devâsında bunu kestiremez. Ve buna işaret için olsa gerektir ki razî de «bu kadarını kalb ile ma'rifet mümkün olur» demiş, akıl ile dememiştir. Haydi Yusüfün aklına öyle bir imkân ve ihtimal gelmiş olsun fakat onun kalbine bu kat'î hukmü veren kuvvet nedir ? Bu nokta muhakkıkînin dedikleri gibi vahyi haktan başka bir sebeble izah edilemez.

Yusûf, kardeşlerini tatıyb eder etmez ilk iş olmak üzere onları böyle lâtif bir devai l'cazkâr ile pederine

tebşir ve da'vet hizmetile me'mur edip serian göndermiş ve demişti ki :

sh:»2916

Babamla beraber ﴿وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ bütün ehlininizi - ya'ni erkek dişi,

büyük küçük hanedani Ya'kuba mensub bütün ailenizi - de toptan alıp bana getiriniz. - Rivayet olunur ki

gömleği kardeşleri içinden Yehûda almış ve «evvel kanlı gömleği götürüp mahzun eden ben idim. O vakıt

mahzun eden ben idim. O vakıt mahzun ettiğim gibi şimdide müjde edeyim» demiş ve yalın ayak başı

kabak Mısırdan Ken'ana koşmuş ve aradaki mesafe seksen fersah imiş. Evvelki defalarda kardeşlerini

techiz eden Yusûfün bu kerre bu emirleri verirken ıktiza eden levazımı ile elbette daha mükemmel surette

techiz edip uğrattığı ihtara lüzum yoktur. Rivayet olduğuna göre bu kafiide babasına iki yüz râhile techiz

etmiş göndermişti. اهـ

Şimdi bakınız buradan ıkbal teveccüh eder etmez ötede ne olacak, revhullah nasıl tecelli edecek nesîmi

vuslet nasıl uçacak, hicran nasıl kaçacak, nasıl bir neş'e ve revhaniyyet kaynaşacak ?

﴿٩٤﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ
لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ ﴿٩٥﴾ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ
﴿٩٦﴾ فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقِيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَأَرْتَدَّ بِصِيرًا
قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

sh:»2917

﴿٩٧﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ
﴿٩٨﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ
الرَّحِيمُ ﴿٩٩﴾

Meali Şerifi

Vaktâ ki beriden kârban ayrıldı, öteden babaları doğrusu, dedi: ben cidden Yusüfün korkusunu duyuyorum, bana bunaklık isnadına kalkışmasanız 94 Dediler: tallahi sen cidden eski şaşkınlığından berdevamsın 95 Fakat vaktâ ki hakikaten müjdecî geldi gömleği yüzüne bıraktı gözü açılıverdi, ben size, dedi: Allahdan sizin bilemeyeceklerinizi bilirim demedim mi ? 96 Dediler, ey bizim şefakatli pederimiz, bizim için günahlarımızı istiğfar ediver, bizler hakikaten büyük günah işlemiştik 97 Sizin için, dedi: rabbıma sonra istiğfar edeceğim hakikat bu: gafur o, rahîm o 98

94. ﴿وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ﴾ Vakta ki kafilâ ayrıldı - ya'ni Mısırdan hareket edip Ken'ana

mütevaccihen şehrin haricine çıktı, ötede

﴿قَالَ أَبُوهُمْ اِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ﴾ babaları, ben, dedi, inanın Yusüfün

kokusunu buluyorum ﴿لَوْلَا اَنْ تُفَنِّدُونِ﴾ beni bunak yerine koymasaydınız ! ... - Ya'ni ey

bu sözü mü işitenler siz benim akl-ü şuuruma halel nisbet etmeyip de vicdanıma i'timad etseydiniz bu

sözüme mutlak inanırdınız. Fakat « يَا اَسْفَى عَلَى يُوسُفَ » derken gayrı ma'kul olmanın o

esef duygusuna bile ma'nâsız diye i'tiraz eden ve Yusüf kokusu burunlarında tütmiyen siz gafiller şu anda

derin bir neş'e ve revhaniyetle vicdanımı saran bu Yusüf kokusuna ve henüz vicdanımdan başka hiç bir

delili görünmiyen bu sözüme, bu ledünnî vuslet müjdecisine

sh:»2918

nerden inanacaksınız, inanmayacaksınız bari beni bunak yerine koyup da tekzibe kalkışmasanız ne olur

?

Yusûfün müjdei nübüvvetile pirâheni himmetini getirecek olan o bişaret kârbani Mısırdan kopup semti

Ya'kuba ikbal eder etmez beride Ya'kubun burnunda tüten zevkı revhâniyyetle şemm vicdanını saran bu

rih-u rayiha, bu ledünnî bâdi sabâ, bu Yusûf kokusu şüphe yok ki ona «revhullah» dan bir şemme, ve

gelmekte müjdecinin müjdecisi bir nefesi rahmanî idi. Oh! Şu anda tasavvuru bile ehli dili gaşyedecek gibi

olan bu tatlı şemme kim bilir Ya'kubun gamı hicranına nasıl bir darbei teb'id vurmuş, vicdanını nasıl bir

letafet ve revhaniyyetle sarmıştı ? Ya'kub, bununla aynı zamanda hem uzaktaki bir ikbal vakiasının

mebdeinden bir eserini duymuş hem de bir kaç gün sonra kavuşacağı mustakbel bişaretin büyük süruruna

tedricen ihzar edilmiş bulunuyordu. Bu nasıl oluyordu ? Seksen fersahlık bir mesafeden bu rayihayı getiren

nâkil ne idi ? Ve bunu duyan hassasiyyet nasıl bir hassasiyyetti ? Ma'lûm olan hava cereyanının bu sür'ate

kâfi gemeyeceği şüphesiz. Kafilenin Mısırdan infisali anında Ya'kubun beride duyduğu bu rihın sür'ati

lâakal bir şimşek ve elektrik sür'atini haiz olmak lâzım geliyor. Ve halbuki bu günkü fende ses nakline kadar tatbikını öğrendiğimiz elektrik cereyanının henüz rayiha işine ve şem hissine hizmetini bilmiyoruz. Bir de Ya'kubun hassasiyyetine ne kadar incelmış ve huznü ile gözler ağardıktan sonra şem hissi ne kadar tezayüd etmiş olursa olsun kafilenin infisali anına kadar Mısırdan bir Yusüf şemmesi duymayıp da şimdi duymuş olması gösterir ki bunun sirr-ü hikmeti onun hassasiyyetinde de değildir. Bunun için müfessirînin bu hususta iki ifadesi vardır: Birisi Allah tealânın bu rayihayı bir mu'cize olmak üzere o uzak mesafeden Ya'kubun vicdanına iysal, birisi de o anda vicdanı Ya'kubda iycad eylemiş olmasıdır. Ve binaenaleyh

sh:»2919

her hangisi olursa olsun bu vakıanın harikul'ade bir tervihi rabbanî olduğundan şüphe yoktur. Zamanımız fen felsefesi bu gibi fevkal'ade hadisatı ruhiyyeyi izzah edememekle beraber inkâr dahi etmeyip «telepati» unvanını altında tasnif ve mutalea etmektedir. Telegraf, telefon kelimelerinde dahi ma'ruf ve müsta'mel olan « tele » kelimesi aslında « uzak » demek, « pati » da teessür ma'nâsına olduğu cihetle «telepati» uzaktan teessür demek olur. Ve şöyle ta'rif olunur: «bir nefiste duyulan öyle bir ihsastır ki o anda vuku' bulmuş

hakakî bir vak'aya müteallık olduğu halde öyle bir mesafede veya öyle züruf-ü ahval içindedir ki bunlar o vak'anın o nefs ile ma'rifetini maddeten mümteni' gibi gösterirler». Diğer bir ta'rife göre de «bir ma'nânın veya hissin uzaktan muvasalası ya'ni hissolunabilecek bir alâmetin muaveneti olmaksızın tebliği hâdisesidir.» Evvelki ta'rife nazaran telepatî şeriatı mu'tâde hılâfındaki havassi zâhire hâdisatına dahi şamil olabilecektir. Lâkin ikinci ta'rife nazaran her hangi bir hevâ muhiti içinde duyulan şem gibi bir hissi zâhir hâdisesi telepatî kabilinden addolunacak kadar fevkal'âde sayılmamak ıktiza edecektir. Çünkü havassi zâhire hâdisatında lâekal hava ve ziyâ gibi bir delîli hissî vardır ki bu bize telepatîdan ziyade telsiz ve radyo tebliğatı kabilinden bir hâdisi mülâhaza ettirebilir. Ve binaenaleyh bunun fen noktai nazarından tasavvuru sırf ruhanî olan telepatî tebliğatı kadar müşkil olmaz. Zira uzaktaki bir his veya ma'nâ seri' bir vasıtai hafiyeye ile yaklaştırılıp tebliğ edilmiş demek olur. Ve bunun için bir takımları telepatinin en şayi' olan ve mücerred ma'nevî gibi görünen kısmını da bu suretle te'vil ederek mülâhaza etmek isterler. Maamafih her hangi bir şey'in vicdana ıktiranı nasıl oluyor ? Ve vicdanın a'zamî ve asgarî haddi telâkisi nereden başlar? Ve sahai ittisai hangi hududa kadar gidebilir? Bir nefsin kuvvetleri, kendi haricindeki vakıatı

behemehal beden sınırı dahilinde mi ahzediyor? Hararete olduğu gibi bedenden harice intişar eden ve varidatını uzaklardan karşılıyan kuvveler, yok mudur?

Bunlar bilinmeden uzaktan his hâdisei ruhiyyesini mutlaka te'vile mecburiyyet yoktur. Ve doğrusu yalnız

uzaktan his değil yakındanda his ve şuur hâdiseleri dahi haddile tasavvur ve izah olunamamaktadır. «

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا» Ancak his ba'delvuku' bir emri vaki' olduğu gibi,

his maalvuku' ve hattâ his kablelvuku' bile inkâr olunamıyacak vakıalardandır. Burada kendi nefsimden

vaki' olmuş telepati hâdiselerinden ilk evvel nazarı dikkatimi celbeden bir misali kaydedeceğim, şöyle ki;

İstanbulda Mektebi nüvvabda talebe iken bir gün öğleden sonra dersten çıkıp Nuriosmaniyyede

ikametgâhım olan hattat odasına geldim, yalnız pencerenin önüne oturdum, oturur oturmaz henüz bir şeyle

meşgul olmaksızın birdenbire büyük amıcam Muhammed Emîn Efendi hatırıma doğuverdi ve derhal

kalbime derin bir huzün çöktü, ağlamak istedim, halbuki başka zamanlar onun hatırasından lâbüd bir neřê

ve inşirah duyardım, nadirül'vücut bir fazileti mücesseme idi. Bu gün haişfına öyle bir huzün gelmesi

istişrabımı mucib oldu, hemen kaydettim, on beş gün sonra memleketten posta ile mektub aldım, pederim

«o gün amcamın vefat ettiğini ve bana yadigâr olmak üzere bir kaç kitabını vasiyyet eylediğini» yazıyordu.

O vakit ki postanın on günde geldiği bir mesafeden o huzünlü vak'anın vukuu anında huznünü duymuştum

ve gözlerim dolukmuştu. Ve işte telepati dedikleri böyle hâdiselerdir ki bizim ıstılâhımız bütün bunları ilham cümlesinden saymaktı ve bu hal uykuda iken olsa idi aynen ru'ya derdik. Bunlar mu'tâd olmakla beraber nâdir değil pek çoktur. Belki herkeste olur da farkında olmaz, Fakat sureti umumiyede

sh:»2921

esbabi ilimden değildir. Alel'âde bir vehim halinde keramet veya mu'cize mertebelerine kadar muhtelif derecatta zâhir olabilir. Kanaati âcizaneme göre bu âyet bize yalnız ilmi ruh ve Mu'cizeye münhasır olacak bir harikayı tesbit ile kalmıyor, bu günkü taharriyatı fenniyye noktai nazarından şayâni dikkat ilhamlarda vermektedir. Zira görülüyor ki rayiha. rih lâfziyle ifade olunmuştur. Bunda ise iysal ma'hâsı daha mütebadirdir. Halbuki balâda söylediğimiz vechile kafilenin ayrıldığı anda Ya'kubun vicdanına rayihanın vusulü rüzgar sür'atinden daha seri' olmuş oluyor. Ma'lûmatı hazıramıza nazaran bu intikalin fizikî surette husulü havanın kütle vî cereyanile değil de elektrikî mevcelerile olması muhtemeldir. Ancak bir rayihanın hevâda intişariyle küçük maddî zerrelerin hareket ve intişariyle olması meşhur olduğuna göre bu zerrelerin bir cereyanı elektrikî halinde ve bir şimşek sür'atile akıp gelmesi müsteb'ad olacaktır. Bunun için bir tahlile

daha lüzum vardır ki o da o zerrelerdeki rayihanın hararet ve ziya gibi kabili intişar bir kuvvet olduğunu bulmaktır. Ve filvaki' rayihanın meselâ bir gül suyu zerratinin kendilerinden ziyade onlardaki bir kuvvet ve keyfiyet olması ve ince bir ihtizaz ile mülâhaza edilmesi daha makul ve rayiha hakkındaki ilk ihtisasatımızın bedahetine daha muvafıktır. Ve o halde meseleyi kimya veya zerrevî fizik sahasında takip ederek savt naklinden daha ince bir kanun ile rayiha, kuvvet ve hareketinin zapt-u naklinde dahi elektrik ceryanından istifade mümkün olduğu neticesine varabilecek demek olur. Gerçi Yakubun duygusu fennî değil mucizevidir. Ve bazı müfessirinin dediği gibi Allah tealânın rayihai Yusüfü vicdanı Yakupta doğrudan doğru icad edivermiş olması da muhtemeldir. Ve hattâ Yakubun hafızasını uyandırıp maziden malûmu olan Yusüf kokusunu vicdanına yeniden duyuruvermesi de muhtemeldir. Lâkin âyetin ifadesinden

sh:»2922

zahir olan bu kokunun rüzgâr içinde duyulması ve gömleği hamil olan müjde kafilesinin Mısırdan ayrıldığı anda oradan bilinifisal isal edilmiş olmasıdır. Bu ise hilkatte rayihanın dahi havadan bir telsizle berk gibi nakl-ü isali hâdisesinin vukuunu ve binaenaleyh hafî bir kanunun vücudunu ihtar eder. Şüphesiz ki bunun gerek Mısırdan irsali ve gerekse böyle bir sür'atin Yakup tarafından ahzolunabilmesi ve o rayihanın Yusüf

kokusu olduğunun temyiz ve tayin edilmesi asıl kanun gibi doğrudan doğru tasarrufı rabbanîyi gösteren harikalardır. Gerek bu cihetlerden ve gerekse Yakub ve Yusûfün birer peygamber olmaları haysiyetile vak'a i'caz-kârdır. Zira bir insanın yakından bir insan kokusunu teşhis etmesi bile harikulâdedir. Ancak bunun heyeti mecmuasile mafevkalkanun bir mucize olması zımında bazı kanunun da isbat edilmiş olmasına münafi değildir. Meselâ İsanın kuş yapması biiznillâh bir mücizedir. Fakat kuşların uçması vak'asında

« tayeran » kanununu istinbat ile yine biiznillah tayyareler yapılması mucize olmıyan bir âdet olabilir.

Hasılı revhullaha bakın ki Ya'kub, Yusûfün güzel kokusunu o kadar uzaktan derhal duydu ve onun bir vehm-ü hayal olmayıp bir hakikat olduğunu vicdanında tanıdı ve tekidlerle söyledi fakat gafillerin bu vicdana inanmayıp saçma diyeceklerini bildiği için de «Beni bunak yerine koymasınız...» dedi lâkin kim dinler ? Dediği gibi bu sözünü işitenler 95.

﴿قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ﴾ tevalahi dediler, sen hakikaten

eski şaşkınlığındasın - yani halâ Yusûf deyip duruyorsun, halâ ona kavuşacağını tevehhüm ediyorsun ki bu doğru değil. Oğulları yolda olduğu için belki bunu söyleyenler onlar değildir, lâkin çok geçmeden şaşkınlık

kimde olduğu tebeyün etti. Zira bunun üzerine:

96. ﴿فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ﴾ vaktaki müjdecı keldi
﴿الْقِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ﴾

sh:»2923

gömleği yüzüne koydu ﴿فَارْتَدَّ بِصِيرًا﴾ Yakubun basarı yerine geliverdi, gözü açılıverdi.

Şimdi bu neş'eğe kavuşan Ya'kub, neler dedi, neler yaptı zannedersiniz? Hayır o yine sabrı cemilinden

ayrılmayıp « لَا تَأْيَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ » nasihatini ıhtar ederek sadece

﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ﴾ size demedim mi dedi

﴿إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ben her halde Allahdan sizin

bilemeyeceğiniz şeyler bilirim. - Yani şimdi anladınız mı Allah, ne büyük ve Peygamberlik ne hakikat?..

O vakit gelmiş olan oğulları hepsi birden 97. ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا﴾ ey bizim babamız dediler

﴿اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ bizim için günahlarımıza istiğfar et - mağrifetimize dua ediver.

﴿إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ﴾ biz hakikaten suçlu idik - şimdi çok nadim olduk, buna karşı babaları

hemen istiğfar edivermedi de vadederek 98.

﴿قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ yakında

dedi sizin için Rabbîma istiğfar ederim, şüphe yok ki odur o, ancak gafur rahîm - Ya'kub bu suretle kendi

afvını iş'ar etmekle beraber istiğfarını sehar vakti veya Cuma gecesi gibi bir vakit icabet gözettiği için ve

daha doğrusu Yusüfle halâllaşdırıncaya veya onun afvını anlayıncaya kadar te'hîr etmişti. Çünkü

mazlumun afvı mağrifetin şartıdır.

Gelelim neticeye:

﴿٩٩﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوْىٰ إِلَيْهِ أَبُوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا
مِصْرَ إِنِ شَاءَ اللَّهُ أَمْنِينَ ﴿٩٩﴾

﴿١٠٠﴾ وَرَفَعَ أَبْوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا
أَبْتَ هَذَا تَأْوِيلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ
أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ
بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا
يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠١﴾ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ
الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي
بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠٢﴾

Meali Şerifi

Vakta ki Yusûfün yanına vardılar, ebeveynini kucakladı, yanına aldı ve buyurun, dedi: Mısıra inşallah

emn-ü istirahatle girin 99 Ve ebeveynini taht üzerine çıkardı, hepsi onun için secdeye kapandılar, ve ey

babacığım, dedi: işte bundan evvelki ru'yamın te'vili bu, hakikatten rabbım, onu hak kıldı, hakikaten bana

ihsan buyurdu çünkü beni zındandan çıkardı ve size badiyeden getirdi, Şeytan benimle biraderlerimin

arasını dürtüştürdükten sonra, hakikat rabbım meşiyetinde lâtif, hakikat bu, o, öyle alîm, öyle hakîm 100

Yarab,

sen bana mülkten bir nasıb verdin ve bana elhadisin te'vilinden bir ılım öğrettin,

sh:»2925

Gökleri, yeri yaradan rabbim! : Benim Dünya ve Âhırette veliyim sensin beni müslim olarak al ve beni

salihîne ilhak buyur 101

99. ﴿فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ﴾ Velhasıl vakta ki Yusüfe vardılar- Ya'kub ve bütün

hanedanı Yusüfün dediği gibi Mısıra hareket edip yanına vardılar -rivayet olunur ki Yusüf ve Melik

maiyyetlerinde dört bin asker ve ricali devlet ve bütün Mısır ahalsi ile istikbale çıkmışlardı, Ya'kub

aleyhisselâm karşıdan Yehudaya dayanarak yürüyordu, karşıya gelen ahaliye ve atlılara bakıb « ey

Yehuda şu Mısırın Fir'avnı mı? » diye sordu, hayır oğlun dedi. Yaklaştırdıklarında Yusüfden evvel Ya'kub

selâm verdi de «selâmsana ey hüzünleri gideren» dedi اھ .Yusüf ﴿أَوَىٰ إِلَيْهِ أَبُوَيْهِ﴾

ebeveynini kendine iyva etti - ya'ni boyunlarına sarılıb bağına basarak menzili mahsusunda istirahat ettirdi

ve anlaşılıyor ki bu henüz şehre girmeden istikbal mevkiinde oluyordu. Netekim

﴿وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ﴾ ve «inşallah hepiniz emen'ü

aman içinde Mısra girdiniz» dedi - bu suretle Mısra girdiler- 100.

﴿وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ﴾ ve ebeveynini arşa çıkardı - bilhassa babasıyle anasını

kardeşlerinden ziyade öyle i'zaz ve tekim eyledi ki kendisinin bir taht gibi olan yüksek köşkünün üzerine

çıkardı ﴿وَاخْرَوْا لَهُ سِجْدًا﴾ ve onun için hepsi secdeye kapandılar - ya'ni ebeveyni ve

kardeşlerini Yusüf için Allaha şükrolmak üzere secdeye kapandılar. Bir kavle göre ise: o zaman âdet

olduğu üzere Yusüfe karşı resmi

sh:»2926

selâm ifa etmek üzere secde vaz'iyetinde yerlere kapandılar. Gerçi bu ma'nâ yeknazarda ru'yaya daha

muvañık gibi görünür, lâkin selâm secdesi olsa idi ilk mülâkatta yapılması daha zâhir olurdu, Rü'yada «

﴿رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ﴾ cümlesi de «bana secde ediyorlar gördüm» demek olabileceği gibi

«benim için secde ediyorlar gördüm» de demek olabileceğinden evvelki ma'nâ her veçhile daha muvañıktır.

Bir de bu secde ile meleklerin âdeme secdesi ma'nâsı beyindeki münasebet ve müşabehet unutulmamak

lâzım gelir.

Onlar böyle secdeye kapandılar ﴿و﴾ ve - o vakit bunu gören Yusûf ﴿قَالَ يَا أَبَتِ﴾
«ey... babacığım» dedi ﴿هَذَا تَأْوِيلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ﴾ işte bu, mukaddemâ

gördüğüm ru'yamın te'vili - ya'ni o zaman senin yaptığın te'vil ilmî ve icmalî bir ta'bir idi, bilfiil tahakkuk eden

meal ve ma'nâsı ﴿قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا﴾ onu rabbim hakikaten hak kıldı - sadık ve tıpkı

gördüğüm gibi vaki' olarak tahakkuk ettirdi ﴿وَقَدْ أَحْسَنَ بِي﴾ ve filvaki' bana lûtf-ü ihsan

eyledi, çünkü ﴿إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ﴾ beni zindandan kurtardı

﴿وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ﴾ ve sizi bedivden getirdi - badiyeden ya'ni alandan yahud

«Bedâ» nam mahalde bulunmaktan kurtardı getirdi. Vahidî vesairenin beyanına göre «bedv» iki ma'nâya

gelir, birincisi: şahsın uzaktan zâhir olduğu düz ve açık yer demektir ki lisanımızda «alan» ta'bir olunur. Aslı

bedâ yebdû bedven fî'linden zuhur ma'nâsına masdar olup sonra mekân, masdar ile tesmiye edilerek

«bediv» ve mukabilinde «hadar», nisbetlerinde bedevî ve hadarî denilmiştir. İkincisi İbni Abbastan rivayet

olduğuna

sh:»2927

göre Ya'kub «Bedâ» nam mahalle nakledip orada sakin olmuş ve Yusüfe oradan gelmişti ve orada dağın

dibinde kendisinin bir mescidi vardı. İbni Enbarî de demiştir ki «Bedâ» ma'ruf bir mevzi'dir.=

«هو بين شعب وبدو» Filân, Şi'b ile Bedâ arasında» denilir. Ve bunların ikisi beraber şiirlerde

zikroluna gelmiş mevzi'lardır. Netekim «küseyyir» şöyle demiştir.

وانت التي حبت شعبا الى بدا
الى واوطانى بلاد سواهما

Ve işte bundan me'huz olarak «بَدَا الْقَوْمُ يَبْدُونَ بَدْوًا» denir ki kavm Bedâya vardılar

varıyorlar demektir, Ve bediv bu ma'nâda masdar olur. Ve bu surette Hazreti Ya'kub ve evlâdı esasen

bedevî değil hadarî idiler demek olur اِهـ. Bu tefsirin sebebini bir sahife sonra «

«مِنْ أَهْلِ الْقُرَى» nazmı celilinden bulacağız.

Maamafih evvelki ma'nâya göre bunu şöyle anlamak ta mümkündür: sizi badiyeden geçirerek taşradan

Mısıra getirdi. Hangisi olursa olsun şurası ne zarif ve ne kadar şayanı dikkattir ki Yusûf peder ve hanedanının Mısıra getirilmelerini kendisinin zindandan çıkmasına adîl bir ni'met addetmekle kalmayıp bunun da o biri gibi bilhassa kendi hakkında bir ihsan olduğu haysiyetini zikr-ü tasrih eylemiştir. Ya'ni hanedânının ni'met ve refahını kendine aid bir ihsan saymış ve kardeşlerini müteessir etmemek için zindandan evvel olan kuyu vak'asını tasrihten ictinâb ederek setr-ü afvini iltizam ve hakkındaki ihsanın ehemmiyetini beyan sadedinde demiştir ki:

﴿مَنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي﴾ Benimle

kardeşlerimin arasını Şeytan dürtüştürdükten sonra -böyle oldu, ya'ni benimle kardeşlerim arasında geçen ve kale alınmaması lâzım gelen mâceranede onlardan değil, aramızı bozmak

sh:»2928

için Şeytanın bizlemesinden, ifsad ve igvasından ibaret idi. Fakat Şeytanın kardeşler arasına sokulması haddi zatında büyük bir ibtilâ idi. Eğer Allahın ihsanı yetişmese idi ne fenalıklar olmazdı. Binaenaleyh böyle bir ibtilâdan sonra rabbımın bu ihsanları ne büyük ihsandır

﴿إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ﴾ hakikaten rabbım meşiyetinde latîfir. -Dilediği emr için

tedbiri ne latîf, ne hoş, ne incedir ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ ve hakikaten o, ancak

odur ki alîm, hakîmdir. -İlim onun ilmi, hikmet onun hikmetidir.

Rivayet olunur ki Hazreti Yusûf pederinin elinden tutub hazineleri gezdirmiş, altın, gümüş, cevahir, elbise, silâh vesaire hazinelerini dolaştıktan sonra yazı yazılacak Kırtas hazinesine vardıklarında Hazreti Ya'kub: «ay oğlum bunlar dururken şu sekiz merhalelik mesafeden bana bir mektub yazmadın ha! bu ne ilişiksizlik?» demiş, Yusûf de «bana Cebraîl öyle emretmişti» demiş, «pek iyi amma neye sormadın» demiş «sen ona benden evlâsın» demiş ve binaenaleyh sual etmiş, Cebraîl «sen, demiş, «korkarım ki kurt yer» dediğinden dolayı Allah, bana öyle emretti ve benden korksa idin a» buyurdu. Yine rivayet olunduğuna göre Ya'kub aleyhisselâm Yusuf ile beraber yirmi dört sene yaşamış sonra vefat etmiş ve Şam tarafından babası İshak aleyhisselâmın yanına defn olunmasını vasiyet eylemiş, Hazreti Yusûf de bizzat kendisi gidib oraya defnederek avdet etmiş, sonra da Mısırdan yirmi üç sene daha yaşamıştı.

Fakat bütün bunları gören, bu ni'met ve ihsana iren Yusûf nihayet ne dedi kıssası nasıl bir hatime ile neticelendi bakınız: dedi ki:

101. ﴿رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ﴾ Yarab sen bana Mülkten bir nâsib

sh:»2929

﴿وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ ehadîsin mealini bilmek ilminden de

bir hissa ta'lim eyledin - binaenaleyh en büyük Dünya devletinin ne olduğunu tattım ve sonu nereye

varacağını anladım. Ya'ni anladım ki bütün Dünya hadisatı te'vil ve ta'biri sonunda tehakkuk edecek bir

ru'ya gibidir. Ve ta'lim ettiğin ilimden hissam nisbetinde o ru'yanın da ta'bir ve te'vili ma'lûmum olduğundan

bunun ilerisinde bir Âhîret geleceğini öğrenmiş bulunuyorum

﴿فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ey Semavat ve Arzı yaratan rabbım

﴿أَنْتَ وَلِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ Dünyada ve Âhîrette sensin benim

velim-maliki emrim, veliyyi ni'metim, efendim, onun için Dünyada ﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا﴾ beni

müslim olarak vefat ettir- ruhumu öyle kabzet ﴿وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ ve salihîne ilhak

eyle - Âhîret atalarım gibi salihler zümresinde haşreyle - zira ni'met ancak bununla tamam olacaktır.

Deniliyor ki Yusûf dua ettiği vakit Allah tealâ ruhunu tayyibben ve tahiren kabzelemişti ve bunun

üzerine Mısır ahali beyinde defni hususunda müneazea ve muhasame zuhur etmiş, birbirleriyle mukatele edecek dereceye gelmişlerdi, nihayet mermerden bir tabut yapıp içine koyarak Nilin güzergâhına defnetmeğe karar vermişlerdi ki Nil suyu, üzerinden geçerek Mısra vasıl oldukça hepsi onunla teberrükte müsavi olacaktı ve ondan sonra Mısırdaki inkılâb olmuş, hükûmet amalikadan çıkıp Fir'avnlara intikal etmişti ve Beni İsrâil Hazreti Musânın bî'setine kadar Fir'avnların elinde kalmış idi.

Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem Mi'rac gecesi Âdeme Semai Dünyada, Yusüfe ikinci Semada mülâkı olduğunu meşhur Mi'rac hadîsinde haber vermişti. İşte Yusüf geçidi mihnet ve ibtîlâ, sonu fena ve zeval olan Dünya

sh:»2930

mülkûnün mahiyet ve akîbetini bildiğinden daha ilersine gitmek ve kuvvet elinde iken Mısra büsbütün Melik olmak sevdasını beslememiş, bil'akis Dünyadan çekilmek, ebedî hayata can atmak istemiş de bu dua ile vefatını temenni etmiş ve hatime ile Âhirete gitmiştir ki ne güzel hatime! Ve işte müttekilerin can atacakları gaye, o Dünya hazineleri değil bu hüsni hatimedir.

﴿١٠٢﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْبِآءِ الْغَيْبِ نُوْحِيهِ اِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ
اِذْ اَجْمَعُوْا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُوْنَ ﴿١٠٣﴾ وَمَا اَكْثَرَ النَّاسِ وَلَوْ
حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٤﴾ وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنَّ هُوَ
اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِيْنَ ﴿١٠٥﴾ وَكَآيِنٌ مِنْ اٰيَةٍ فِى السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ يَمْرُوْنَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُوْنَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا يُوْمِنُ
اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُوْنَ ﴿١٠٧﴾ اَفَاْمِنُوْا اَنْ تَاْتِيَهُمْ
غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا
يَشْعُرُوْنَ ﴿١٠٨﴾

sh:»2931

Meali Şerifi

Bu işte, gayb haberlerinden, sana onu vahy ile bildiriyoruz, yoksa onlar işlerine karar verip mekir

yaparlarken sen yanlarında değildin 102 Ve insanların ekserisi sen ne kadar hırslansan mü'min değildirler

103 Buna karşı onlardan bir ecir de istemiyorsun, o ancak bütün âlemine ilâhî bir tezkirdir 104 Bununla beraber Göklerde yerde ne kadar âyet var ki üzerine uğrarlar onlardan yüz çevirir geçerler 105 Onların ekserisi Allaha şirk koşmaksızın iman etmez 106 ya artık Allahın azâbından umumunu saracak bir beliyeye gelivermesinden veya şuurları yokken kendilerine ansızın saatin gelivermesinden emandamıdılar ?

102. ﴿ذٰلِكَ﴾ O yok mu?- yani hiç haberin yokken bervechi balâ malûmun olan ve calibi dikkat nice

âyetleri muhtevi bulunan şu güzel kıssayı, bu Yusûf haberini görüyorsun ya, bu işte

﴿نُوحِيْهِ اِلَيْكَ﴾ biz onu sana gayb haberlerindendir. ﴿مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ﴾ vahyediyoruz ﴿وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوْا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُوْنَ﴾

yoksa onlar o mekri yaparlarken işlerine karar verdikleri sırada sen yanlarında değildin - ne Yusûfı kuyuya

atmak dolabını kuran kardeşlerin yanında idin, ne de sana bir mekolarak bunu sormak için gıyabında

konuşup karar veren Kureş ile Yehudun meclislerinde. Balâda geçtiği üzere bu vahye kadar bunların

hepsinden gafil idin. Halbuki bu haber ve beyan, ancak bir sahib şühudun beyanıdır.

Binaenaleyh bu gayb haberlerinin « عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ » Haktealâdan sana vahyedilen

ve senin hak Peygamber olduğun şüphesizdir. 103.

﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ﴾

Maamafih

sh:»2932

sen hırslısan: Şiddetle arzu etsen de nâsın ekserisi inanıcı değildir. -çokları vahye ve bu güzel kıssanın

mündericatına iman etmez, güzel bir roman, uydurma bir hikâye gibi tahayyül eder geçer 104.

﴿وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ halbuki sen buna karşı onlardan bir ecir de

istemiyorsun - ki cüz'î bir şüpheye mahalolsun ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ bu

ancak âlemîne bir zikirdir. - Bu ihbar veya bu kur'an bütün zevilukul âlemlerine hakkı hatırlatmak için halıs

bir tezkir ve ihtardan ibarettir.

Binaenaleyh akılı olanların bunu tezekkür ve mucebince iyman etmesi iktiza ederse de akılı olmiyanlar

ihbar ve tezkirden anlamadığı gibi akılları hevalarında mağlûb olmuş, tezekkür kabiliyyetini zayi' eylemiş

olanlar da ihtar ve tezkire ehemmiyet vermeyip cebr-ü ikrah gözettiklerinden ekser nâs tezkir ile iman

etmezler. Hem bu inanmamazlıkları sade senin nübüvvetine ve sana vahyolunan âyetlere münhasır

değildir. 105. ﴿وَكَايِنٍ مِّنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ Göklerde ve

Yerde nice âyetler vardır ki ﴿يَمُرُونَ عَلَيْهَا﴾ üzerlerine uğrarlar da

﴿وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ﴾ ondan yüz çevirirler geçerler -bundan sonraki Sûrede de işaret

olunacağı vechile Allahın varlığına ve birliğine ve ilm-ü kudretine ve kemali hikmetine delâlet eden enfüsî,

afakî, arzî, semavî bunca delâil, fikr-ü nazarlarına çarpar, müşahedeleri tecribeleri, fenleri, felsefeleri

bunların etrafında dolaşır, üstüne uğrarlar da onlar bu delilleri görmek istemez, yüzlerini başka tarafa

çevirir geçer, başka maksad peşinde koşarlar 106.

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾ ve ekserisi Allaha iman

etmez ancak müşrik olarak - ederler. Ülühiyyeti büsbütün nefy-ü inkâr etmeseler de açık veya gizli bir şirk

karıştırmadan Allaha da inanmazlar.

sh:»2933

Halis tevhid ile iman etmez, Allahdan başkasına da ma'budluk payesi verir, mâsivaya da taparlar 107.

﴿أَفَأْمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ﴾ imdi bunlar kendilerine

Allahın azâbından bürüme: ya'ni hepsine şümulü bir ukubet gelivermesinden

﴿أَوْ تَأْتِيهِمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ve yâhud hiç haberleri

yokken ansızın vakti saat geliverip başlarına kıyametin kopuvermesinden eman mı bulmuşlardır? - Ki

bunca âyetlere karşı hakkı tezekkür etmez, iymansızlık, müşriklik ederler de, Allahdan kormaz, Âhret için

hazırlanmazlar. Hayır eman bulduklarından değil, basiretsizliklerinden öyle yaparlar.

Onun için sen :

﴿١٠٨﴾ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ
اتَّبَعْنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

Meali Şerifi

De ki : işte benim meslekim bu, basiret üzere Allaha da' davet ederim ben ve banan tabi' olanlar, ve

Allahı tesbih ile tenzih eylerim ve ben müşriklerden değilim 107

108. ﴿قُلْ﴾ de ki ﴿هَذِهِ﴾ işte bu - bu da'vet, böyle tevhid ve ihlâs ile iman yolu

﴿أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ﴾ benim yolum: ﴿سَبِيلِي﴾

sh:»2934

basiret üzere Allaha da'vet ederim ﴿أَنَا وَمَنْ اتَّبَعَنِي﴾ ben ve bana uyanlar da

﴿وَسُبْحَانَ اللَّهِ﴾ ve allahi tenzih ve takdis ile tesbih eylerim

﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ve ben müşriklerden değilim - bu âyet gösteriyor ki dine

da'vet ancak bu şartlar ile caiz ve müstahsen olur. Ya'ni müşrikler gibi körkörüne ve bir takım ağrazı faside

ile hissiyyatına tebean değil, basiret üzere: ne dediğini bilerek, ihlâs ve yakîn üzere yürüyerek nezahet ve

hikmet dairesinde ve ancak Allah için Allaha da'vet edilmelidir, yoksa din namına mahzâ bir gururdan

ibaret kalır. «

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ
﴿بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ emri bu noktayı daha ziyade tasrih ve tafsil etmiştir.

﴿١٠٩﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ

أَهْلِ الْقُرَىٰ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ
﴿١١٠﴾ حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا
جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مِنْ نَشَأٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ
الْمُجْرِمِينَ ﴿١١١﴾

sh:»2935

Meali Şerif

Senden evvel gönderdiğimiz Peygamberler de başka değil ancak şehirler ahalisinden kendilerine

vahyeylediğimiz bir takım erler idi; Ya şimdi o yerde bir gezmediler mi? Baksalar â kendilerinden evvel

geçenlerin akıbetleri nasıl olmuş? Ve elbette Âhîret evi korunanlar için daha hayırlıdır ya, hâlâ

akletmiyecek misiniz? 108 Nihayet Peygamberler ümidlerini kesecek hale geldikleri ve onlar yalana

çıkartıldılar zannettikleri vakit onlara nusratımız geldi de dileklerimiz necata indirildi, mücrimler guruhundan

ise azâbımız giri döndürülmez 109

109.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحَىٰ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ

﴿الْقُرَىٰ﴾ Senden evvel de biz ehli kuradan kendilerine vahiy gönderdiğimiz ricalden başka Resul

göndermedik - Ya'ni senden evvelki Peygamberler de ne Melâike, ne kadın, ne bedevî, ne de başka bir şey

değil, medenî insanlardan kendilerine vahiy hassası verdiğimiz senin gibi erkek, merd âdemlerden ibaret

idi. Bundan anlaşılır ki haklarında « وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ » buyurulduğundan dolayı Ya'kub

ve evlâdı esasen bedevî idiler zannolunmamalıdır. Bütün Peygamberler ve İbrahim ve İshak gibi Ya'kub da

esasen ehli kuradan, ya'ni medenî idiler. Badiyede bulundularsa bu arazî bir hal, bir geçid veya bedevîleri

irşad etmek için bir vazife veya ibtilâ idi. Netekim bil'ahare Musâya da böyle ibtilâ vaki' olmuştu. Hazreti

Adem bile Cennette çiftiyle yaradılmış, sonradan Dünyaya inmiş, ruhan ve fitraten medenî idi. Peygamber

denildiği zaman onu yemez içmez, ihtiyacı beşeriyeden hiç birini duymaz bir Melek farzetmemelidirler.

Sûrei «En'am» da « وَكَوْنُوا جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا » bak.

Sûrei «Bakare» de de Adem kıssasında geçtiği üzere Ademe ve binaenaleyh nev'i Beni Ademe mahsus

olan ta'lim ve tekrimi ilâhîye Melâike mazher olmamıştır. İmtihanı

sh:»2936

ilâhî ile Adem, Melâikeye değil, Melâike, Ademe secde ile emrolunmuştur. Emri ilâhî ile insanların hizmetine müvekkel Melekler var fakat hiç bir insan Meleklerle hizmet ile me'mur değildir. Onun için nübüvvetin ilk şartı insanlık, vasfı mümeyyizi de vahy ile ta'limi mahsusı ilâhîdir. Sonra hem tebşiri heminzarı muhtevi olan bu ilmin öyle netaici ameliyyesi ve bu vazifenin öyle ağır levazımı vardır ki kadın fitratı, dışı meşrebi doğrudan doğru bunun mes'uliyetine mütehammil değildir.

Gerçi Allah tealâ dilerse bir kadına da istitaat ve tehammülü verebilir, fakat bu onu bir erkeğe kalbetmek olur. Binaenaleyh insanlar içinde nübüvvet vezaifini yüklenebilecek zevatın en yüksek, en güzide ricalden olmasında hikmeti subhaniyye iktizasındandır. O halde gerek vahiy ve gerek kuvvet ve tehammül noktai nazarından nübüvvet medenîlerden ziyade bedevîlere lâayık olmaz mı? Bir ümmînin aldığı vahiy, tahsil görmüş bir kimsenin alacağı vahiyden daha ziyade 'cazkâr olduğu gibi bir bedevîye olacak vahiy medenîninkinden daha şaibesiz ve daha büyük bir harika sayılmaz mı? Mâsivadan kûlf bir inkıtâ' ile hak tealâya bir tekarrübi mahsusı ifade eden vahiy emrine bedevînin tecerrüd hayatı daha elverişli, çöller,

yaylâlar, köylerden, şehirlerden daha ziyade varidatı hakkın inkişafına müsait değil midir? Ve buralarda cevalân eden bedevîler, daha pişgin, hayatın germ-ü serdine daha alışkın ve binaenaleyh daha erkek ve daha kahraman görülmez mi? gibi de tevehhüm olunmamalıdır. Nübüvvet en büyük menbei medeniyet olduğu cihetle bedeviyet, nübüvvetin hikmet ve gayesile gayrı mütenasibdir. Medeniyette sükut fazla olabildiği gibi ıstıfa da o nisbette ziyadedir. Sureti umumiyede ricali medeniyyenin kemalâtı ahlâkiyyesinde ricali bedeviyeden daha yüksek bir cem'iyet ve cazibe vardır Medenîlerde ilim ve hılm-ü intibahın galebesine mukabil bedevîlerde

sh:»2937

cehl-ü cefa ve kasvet galibdir. « وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ » dir.

Bir hadîsi şerifte de vârid olmuştur ki « مَنْ بَدَأَ جَفَاً وَمَنْ اتَّبَعَ الصَّيْدَ غَفَلَ »

badiyede yaşayan cafi ya'ni kaba ve haşîn ve av ardına düşen gafil olur. ». Velhasıl din yalnız iptidâî

insanların değil, en yüksek medeniyetlerin nazımıdır. Ve bedevîlik bir Peygamberde bulunması muktezayı

hikmet olan zerafet ve cazibeye ve cem'iyeti mehasin ve kemalâta mülâyim değildir. Öteden beri sünneti

ilâhiyyede bütün Peygamberler ehli kurâdan, ya'ni medenî olan ricalden gelmiştir. Hatemül'enbiya da

«ümmülkurâ» olan Mekke şehrinde doğup ba's buyurulmuş ve bu Kur'an, bu ahsenül'kasas, bu gayb

haberleri ona vahyolunmuştur. Binaenaleyh nübüvvet ve risaleti Muhammediyyeye inanmıyanlar bir

sebebi ilmîden naşı değil, şirke meyilleri ve hakkı sevmedikleri cihetle iyman etmezler

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ artık o iymansızlar yer yüzünde hiç seyretmediler mi
﴿فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ basalar â kendilerinden

evvelkilerin akıbetleri nasıl oldu? - Hani bir vakitler Dünyayı kendilerinin zannedib de Allaha şirk koşan,

Allahın âyetlerine ve Peygamberlerine inanmıyan, Âhireti hisaba almıyan iymansızlar nereye gittiler, ne

oldular? ﴿وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ ve her halde ittika etmiş olanlar

için Âhireti evi daha hayırlı. - ey akılı olanlar ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ artık akıl etmez misiniz - aklınızı

husni isti'mal ederek bu hakikati anlayıp o hayra yetişmek için şu ölümlü Dünyada şik-ü isyandan tevakkî

etmez misiniz?

Bu gün şu kara toprağın neresine bakılsa akıbetleri görülecek olan evvelkiler içinde bir vakitler Dünyaya

öyle mağrur olanlar vardı ve bunlar o Peygamberlerin karşısında bir müddet için öyle imhal olunmuş idiler

ki

110. ﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ﴾ tâ o Resuller - vahyile gönderilmiş olan o rical -

yeis haline geldikleri - ya'ni nasihatlerinin tutumasından ümidlerini kestikleri

﴿وَوَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا﴾ ve kendilerini hakikaten yalan çıkarıldı zannettikleri vakıt -

ya'ni iman etmiyen kavimleri «o vahiy sözlerinin dedikleri gibi yalan olduğu hakikaten tebeyün eyledi»

zannedip haniya «مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» diye şımarıdıkları vakıt

﴿جَاءَهُمْ نَصْرُنَا﴾ onlara - o Resullere mev'ud olan - nusratımız geldi

﴿فَنَجَّىٰ مَنْ نَشَاءُ﴾ de kime diliyorsak necat verildi - diğerlerinin hiç biri kurtulmadı

﴿وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾ ve filvakı' mücrim kavimlerden bizim

azâbımız reddolunmaz - ya'ni necatlarına meşiyet taallük edenler o Peygamberlerle onlara iman eden

müttekiler, kurtulmıyanlar de hep mücrimler idi. Ve böyle vakti gelip Allahın azâbı indimi artık mücrimlerden

o azâbın defolunmasına hiç bir suretle ihtimal yoktur. Zira Allahın hukmüne karşı gelebilecek hiç bir kuvvet

ve kudret mümkün olmadığı gibi o lâhzada iman yeis de müfid olmaz. Mevki'i icraya konulmuş olan hukmi

hak bozulmaz. Ve bu her zaman böyledir. Evvelkiler hakkında böyle olduğu gibi sonrakiler hakkında da

böyledir.

﴿١١١﴾ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿﴾

sh:»2939

Meali Şerifi

Hakikat onların kıssalarında ülül'elbab için bir ibret vardır, bu uydurulur bir söz değil ve lâkin

önündekinin tas: diki ve her şeyin tafsili ve iman edecek bir kavm için bir hidayet bir rahmettir 110

111. ﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ﴾ Hakikaten onların - evvelki enbiya ile ümmetlerinin ve

bilhassa Yusûf ve kardeşlerinin kıssasında ﴿عِبْرَةً﴾ büyük bir ibret vardır.

﴿لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ Fakat ülül'elbab için - ekser nas gibi içi çürük veya kuf olmiyan, sağlam

özlü, temiz akıllı kimseler için. Hissiyatı sekîme ile bozulmuş olmiyan ülül'elbab anlarlar ki

﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ bu - Kur'an, yâhud bu güzel kıssa -

﴿وَلَكِنْ تَصَدِّقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ Allahın madunundan uydurulur bir söz değil.

Ve lâkin önündekinin - ya'ni bundan evvel indirilmiş ve murırı zaman ile temyiz ve tasdiklarına ihtiyac hasıl

olmuş Semavî kitabların - tasdiki ﴿وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ ve her şeyin tafsili

﴿وَهُدًى﴾ ve bir hüda - ya'ni doğru yolu gösteren büyük bir rehber ﴿وَرَحْمَةً﴾ ve bir

rahmettir ﴿لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ ancak iyman eder bir kavm için - zira bundan istifade edecek olanlar

buna inanacak olanlardır. Maadasına gelince onlar bu hidayet ve rahmetten intifa' etmezler. Göklerin

gürlemesini, başlarına yıldırımların düşmesini gözetirler. Onun için bu Sûreyi de sûrei ra'd ta'kib edecektir.